

Nr. 36 (446), 8 - 14 septembrie 1998

H.-R. PATAPIEVICI
din nou
despre
Securitate

pag.
5

DANIEL DĂIANU
ministrul de Finanțe
despre
**rectificarea
bugetului,
deficit, noi
impozite**

pag. 6-7

PAUL PĂCURARU

pag.
8-9

ANA
BLANDIANA

CDR

O FORMĂ
FĂRĂ
FOND ?

TICU
DUMITRESCU

REMUS
OPRIȘ

Comunicatul *Consiliului Reprezentanților Unionali*, din 5 septembrie, a pus un termen participării maghiarilor din România la guvernare: 30 septembrie, dată pînă la care trebuie adoptat textul *Ordonanței de Urgență* privind învățămîntul. Pe cît de important a fost să se ofere un timp partenerilor din coaliție, ca să ajungă la o decizie rațională, pe ațit de puțin probabilă va fi folosirea acestuia pentru adoptarea textului *Ordonanței*.

Poate în curînd ieșirea UDMR din coaliție va fi uitată datorită crahului economic. Rezolvarea problemei universității maghiare nu avea cum să evite astfel de criză. Dar adîncimea crahului și, mai ales, capacitatea de refacere depinde esențial de statutul României în plan internațional. Bulgaria își revine rapid. Simpla schimbare a politicii naționalistului Meciar e considerată suficiență, de către oficialii ai *Uniunii Europene*, pentru ca UE să pună Slovacia pe lista țărilor aflate în proces de aderare. În schimb, politicienii din CDR și PD repetă, iată, rețeta regimului Ion Iliescu: România își întărește faima de țară imprezibilă – fără credibilitate –, ea nu-și respectă nici ideea de contract, nici partenerii – și irațională – investindu-și energiile în inventarea unor dușmani interni și externi, nu în găsirea soluțiilor

pentru viața de zi cu zi.

Mulți vor încerca să identifice în ansamblul de manifestări care au precedat votul *Comisiei de învățămînt a Camerei Deputaților* motivațiile concrete. Acestea există: politica PD – al cărui cinism sper că va îndepărta o categorie importantă dintre susținătorii săi – ori autismul liderilor CDR. Dar gradul de iraționalitate a

în centru liderii partidelor aflate la putere. În mare parte, ea este rezultatul intrării în prima linie a vieții publice a unei noi serii de naționaliști șovini. Alungarea UDMR de la guvernare s-a realizat în urma intervențiilor lui George Pruteanu, ale lui Mihai Korka ori chiar ale lui Andrei Marga (a cărui reformă în educație o apreciez, de altfel, enorm). Și

genul „trebuie să se recunoască cu toată franchețea că dimensiunile și calitatea învățămîntului superior în limba maternă, așa cum este organizat astăzi în România, nu au termen comparabil niciunde, nici în Europa, nici în vreun alt colț din lume“ (dintr-un document al *Secretariatului de Stat pentru Învățămînt Superior*, semnat de secretarul de stat Mihai Korka) arată ignoranță.

Ideea că modelul european ar consta în negarea aspirațiilor unei minorități de 1,7 milioane la o instituție de învățămînt superior în limba maternă reprezintă o aberație. Nu există nici o scuză pentru învinovățirea unei comunități minoritare de a-și exprima idealurile. Un astfel de act înseamnă – o spun mai ales pentru înaltele fețe universitare care s-au implicat în campanie – incitare la manifestări șovine față de comunitatea acuzată.

În acest moment, „modelul“ de reconciliere româno-maghiar – pe care opoziția din Slovacia îl studia acum un an cu invidie – a căzut. Ar urma ca CDR și PD să-și definească singure o nouă politică în domeniul minorităților naționale. Este interesant de văzut care va fi doctrina și care vor fi măsurile prin care coaliția la putere din România va răspunde unuia dintre cele mai importante elemente influențînd destinul statului român.

GABRIEL ANDREESCU

Adio, modelului de reconciliere româno-maghiar?

ceea ce s-a întîmplat în ultimul timp este atît de mare încît avem nevoie de o explicație largă. Aceasta ar fi, după părerea mea, degradarea conștiinței publice, pe linia național-comunismului, a cărei moștenire răzbură și astăzi moartea soților Ceaușescu.

Într-adevăr, criza produsă astăzi prin refuzul posibilității unor instituții de învățămînt superior maghiare nu are

ale multor altora, de vreme ce rectorii universităților din Timișoara și Iași, alți universitari din Cluj sau București s-au pretat la campania împotriva unei instituții maghiare de învățămînt superior. Să fie limpede: termenii de „segregare etnică“, „federalizare a învățămîntului“, „enclavizare educațională“, „dezvoltare a unui învățămînt pe bază etnică“ exprimă doar rea intenție. Ditirambe de

SCRISORI OPINII DREPT LA REPLICĂ

Către doamna Renate Weber, președinta Fundației pentru o Societate Deschisă
Stimată doamnă Renate Weber,

Intervin cu întârziere, pentru că am lipsit din București, în schimbul de scrisori, care mă implica și pe mine, dintre dumneavoastră și doamna Gabriela Adameșteanu. Polosesc însă acest prilej pentru a mulțumi, încă o dată, împreună cu colegii mei din conducerea Centrului PEN Român, Fundației pentru o Societate Deschisă și Filialei sale din Timișoara, care au finanțat cea mai mare parte din cheltuielile de transport, cazare și sejur ale celei de a doua Conferințe internaționale PEN, desfășurată la Sighet între 23 și 25 iunie a.c. și având tema Scriitori în închisori – între libertatea fizică și libertatea spirituală.

Deși specificat de organizatori în materialele Conferinței și preluat de majoritatea publicațiilor care au reflectat-o, acest fapt nu a fost menționat în suplimentul pe care revista 22 a avut bunăvoința să-l publice în nr. 31. Omisunea nu se datorează însă unei rele-credințe, nici din partea Centrului PEN, nici din partea revistei, ci unei desincronizări cauzate de perioada de vară. Drept pentru care facem cuvenita completare, subliniind rolul dezinteresat și determinant pe care Fundația pentru o Societate Deschisă, a cărei președintă sînteți, îl are în sprijinirea activităților literare și artistice din România, în actuala perioadă de austeritate pe care o străbate bugetul cultural al țării.

Cu stimă,

Președinta Centrului Român PEN,
Ana Blandiana

Precizare

22 Literar este finanțat de Ministerul Culturii. Nr. 1 și 2 al acestui supliment al revistei 22, intitulat Scriitori în închisori, a utilizat materiale prezentate la a II-a Conferință internațională PEN, desfășurată la Sighet între 23 și 25 iunie.

Conferința PEN a fost finanțată de Fundația pentru o Societate Deschisă. Uniunea Scriitorilor și Primăria Sighet au asigurat sala și autobuzul cu care s-a circulat. În organizarea conferinței, un rol semnificativ l-au avut doamnelor Denisa Comănescu, secretara secției române PEN, și Micaela Ghițescu, membră a Comitetului de conducere PEN și vicepreședinta Fundației Memoria.

Redactor-șef al revistei 22,
Gabriela Adameșteanu

Stimați cititori, dragă redacție,

Probabil că nu vă amintiți de scrisoarea mea din 7 iulie a.c. care se referea la deziluzia mea vis-à-vis de legea accesului la dosarele Securității (ezit, precum vedeți, să scriu a fostei Securități) (...)

Mare mi-a fost mirarea că redacția a omis întrebarea, pentru mine foarte importantă – care o puneam în scrisoarea publicată. O repet, cu riscul de a vă irita: pot ca cetățean străin să-mi consult propriul dosar, care desigur că Securitatea îl are, din moment ce am fugit ilegal din țară? Menționez că după '89 mi-am reluat și cetățenia română, la care am fost abuziv forțată să renunț – plătiind evident stăutul român suma de 750 Frs. La epoca respectivă cei care plecau din țară deveniseră o sursă de devize pentru regim. De aici, de la Zürich, mi-este imposibil să cred că revista 22 nu are un consilier juridic care să poată răspunde competent cetățenilor care o cilesc (...)

A doua mirare a fost aceea că, de obicei, cînd în 22 există un articol interesant, telefonul meu sună mai des! Comentăm, ne informăm, facem fotocopii pentru cei neabonați. Se-ncing discuții la ore imposibile, se schimbă opinii și uite așa avem iluzia că sîntem printre dumneavoastră. Ne informăm la Internet, cerem cărți în loc de țuică și dulceturi (...) Incețaiți deci de-a mai ne privi cu atotștiință, aroganță sau ca victime neînțelese și-a ne spune: „ce știți voi cei de dincolo!”. Ei bine, știm. Știm chiar dacă nu vedem puerilele dumneavoastră talk-show-uri tembelizate și penibilele seriale lacrimogene americane. Știm uneori chiar mai mult, căci, stimați concetățeni, am învățat să vedem înaintea... cu cel puțin 30-50 de ani (...)

Deci, cum vă spuneam, ultima mea scrisoare, publicată în numărul 28, a făcut ca telefonul să amuțască și mi-a atras câteva admonestări de la prieteni. Îmi sînt oare cu adevărat prieteni sau numai niște cunoștințe de care mă leagă limba română? Cunoscuții mei româno-helvetici au manifestat o vădită iritare, un disconfort acut și m-au etichetat drept intolerantă. Ce mi-a dat de gândit este că nu sînt taxată astfel pentru prima dată. Mi-am zis că un simbul de adevăr trebuie să existe: cu țeva luni în urmă, un redactor „de serviciu” al ziarului Dilema, care nu și-a divulgat identitatea, m-a acuzat public de aceeași păcătoasă meahnă. Motivul: îmi arătasem indignarea

citind un articol al domnului Mircea Iorgulescu unde domnia sa compara, nici mai mult nici mai puțin, Piața Universității cu Cîntarea României și Cenuclul Flacăra. Cum fum fără foc nu există, iată-mă irevocabil convinsă că sînt intransigentă. Și bine fac!

Să stăm drept și să judecăm cu dreptate.

Cu ce sînt eu vinovată, și cîți alții ca mine, că „ceilalți” au colaborat, la diferite nivele, ducînd pe umeri diferite păcate? Cu ce sînt eu vinovată că ei, slabi de umeri, n-au avut curajul să spună un nu categoric unui sistem criminal care ne-a dus unde sîntem? Nimeni, dar absolut nimeni n-a intrat în partid cu forța și nici cu jappa în serviciile lugubrei Securități. S-a intrat vizînd niște privilegii de care s-a beneficiat: un post mai bun, trecerea unui examen, accesul la magazinele partidului, accesul la un spital mai curat, plecări în străinătate cu burse (de la care mulți nu s-au mai întors) sau pur și simplu un apartament. Aceștia erau „carieristi”. Dar, au fost și criminalii, cei care au omorît, cei care au torturat fizic și moral.

Cu ce-a fost vinovată o națiune, cu precădere omul simplu de la țară, muncitorul Sisif care nu avea acces la carte, de toleranța lor (...)

Ei, și nu în ultimul rînd, ei sînt cei care s-au infiltrat și după '89 profitînd de buimăceala generală, perpetuînd sistemul de corupție în viața economică și politică, încetinînd mersul către mai bine al țării. Sînt convinsă că dacă am fi fost cu toții „intransigenți” imediat după decembrie 1989, boala României s-ar fi vindecat mai repede. Ca după un lung somn, buimaci, românii au preferat paleativul...

În ceea ce privește exilul românesc și cei de aici care mă taxează (ca și cei de acolo) drept intransigentă, constat nu cu mirare că avem și noi lichelele noastre. Evident la o scară mult mai redusă. O parte din cei care au fugit au fost dintre aceia care au colaborat (sau simpli activiști de partid) într-un fel sau altul. Ajuși în Occident au devenit refugiați politici. Printre noi sînt chiar foști funcționari de ambasadă, toți foști securiști cu diferite grade, care, la un moment dat, realizînd unde au intrat au rămas... la posturi. Unii și-au schimbat numele, alții meseria: găsești în cărțile de telefon nume precum Michael Popesco-Kaufmann, la Geneva.

La început, Occidentul – și el buimac – i-a primit fără discernămint, atîta timp cît cota șomajului nu era ridicată și avea

nevoie de „intelectuali”. Ulterior trierea s-a făcut cu prudență. Bănuiam cu toții a această prezență și eram rari cei care călcam pragul bisericilor sau al ambasadelor române. Mare ne-a fost mirarea să constatăm numărul crescut al disidenților în exil și teribilă era confruntarea cu personalul arogant de la ambasadă. Această aroganță de care ne loveam cînd eram forțați să-i consultăm în vreo problemă administrativă s-a transformat într-o politețe excesivă, lipicioasă. Am cunoscut chiar un domn ambasador, mai în vîrstă, care nu numai că mi-a explicat cît a fost el de disident, dar și cît de incompetent este superiorul său, ministrul de Externe Andrei Plesu: „Ce mai, doamnă Gabriela, nu este diplomat de meserie, habar n-are ce-i aia diplomația. Locul lui este în bibliotecă”. Cînd i-am răspuns interlocutorului meu că în general aici ești angajat fără a trebui să arăți diploma, ci să arăți ce știi să faci, m-a privit cu vădită ostilitate. Cînd i-am spus că am avut ambasadori „de meserie” care nu știau nici românește bine, mai avînd de-o limbă străină, am simțit cum mi-a devenit dușman (...)

Vă urez din toată inima să deveniți intransigenți și să nu uitați: „Curajul este o virtute a inteligenței”.

Gabriela Baicu-Cerkez
Elveția, 20 august 1998

Stimată doamnă Gabriela
Baicu-Cerchez,

Întrucît nici noi nu ne putem vedea dosarul (și nici măcar disidenții anti-ceaușiști) vă comunic cu părere de rău că împărțăm soarta noastră. Să vedem cum va trece (și dacă va trece în această toamnă), prin Parlament, „legea Ticu”.

Gabriela Adameșteanu

Stimată redacție 22,

S-au scurs aproape doi ani de la alegerile din noiembrie '96 cîștigate de actuala putere, căreia îi place să i se spună „democrată”. Bilanțul e însă lipsit de glorie pentru Convenția și președintele Constantinescu. Statisticile economice vorbesc de la sine. Dar oare în privința democratizării instituțiilor de stat, a drepturilor minorităților și a celor civice s-au adoptat legile ce trebuiau adoptate ori s-au amendat articolele criticate de pe băncile opoziției?

Din păcate, nu. Totuși, se va spune, e o clasă politică ce și-a păstrat puritatea și nu a irosit imensul capital moral cu care a venit din alegeri.

Nici măcar atît. Nu vreau să mă leg de nepotismele patronate de Emil Constantinescu, Zoe Petre, Ion Diaconescu sau Gabriel Tepelea, pentru că măsura compromisului moral o dă cel mai bine modul în care a fost sacrificat Valerian Stan și mușamalizat faimosul său Raport de către însuși Victor Ciorbea (un monument de moralitate în ochii unora), pe care revista 22 nu conținește să-l plîngă.

Desigur s-au mai făcut și lucruri bune, de bun-simț, așa spune, precum redarea cetățeniei regelui Mihai (nu sînt monarhist).

Dar, în chiar aceste zile, va fi întemnițat un ziarist de la Ziua, în virtutea unui articol pe care Convenția și Emil Constantinescu jurau că-l vor abroga odată votăți. În mult hultul și pe drept criticat regim Iliescu, nu și-a permis nimeni să trimiță după grații un ziarist. Aș spune că această hărtuială a ziaristilor (...) e consecința logică a ostilității și superiorității afișate de președintele Constantinescu față de acești ziaristi care „mint pe invers”.

Nu vreau să fac inventarul eșecurilor regimului Constantinescu (a făcut-o mai bine decît mine Gabriel Andreescu în 22, nr. 33), începînd cu lupta împotriva corupției, isteria pro NATO, aservirea Televiziunii sau tăgădnarea privatizării, dar e emblematică, în privința naturii actualei puteri, poziția sa în problema maghiară.

După ce și-au însușit pînă la urmă poziția domnului Pruteanu în privința președintului geografiei și istoriei, Convenția și președintele sînt gata să apuce pe urmele „europeneului” Marga, refuzînd UDMR-ului Universitatea de limbă maghiară, lucru convenit în programul de guvernare, dînd dovadă nu numai de intoleranță etnică, dar și de lipsa onoarei. Argumentele sînt ca întotdeauna emoționale nicicum științifice.

Zice Ion Diaconescu: „trebuie să fim conștienți de sensibilitățile electoratului nostru”. Dar, oare, nu este acest electorat cea masă supusă inodocrinată de național-comuniști?

O, urez cred că Emil Constantinescu și Convenția nu au fost aleși să cultive în continuare toate instinctele naționaliste moștenite, ci să-i obișnuască pe români cu instituții și mentalități demne de această Europă în care vrem să intrăm.

Îmi amintesc că, în 1990, „Vatra Românească” agita populația împotriva liceelor maghiare ce s-au separat de cele românești, prevestind nenorociri. Astăzi ele există și nu mai scandalizează pe nimeni.

Nu discut aici poziția Partidului Democrat, pentru că, ea e aceeași și de vreme cînd Petre Roman dirija la Alba-Iulia corul „Vetrei Românești”. Aceștia fiind zise, cred că a venit timpul ca revista 22 să renunțe la tonul sfios și grîlîu față de actuala putere, cu riscul de a pierde cîțiva dintre cititorii ei prea „captivi” pentru a mai fi capabili de luciditate (...)

Tot acest comportament provine desigur și din incompetență, imoralitate, dar și din faptul că actuala putere nu simte nici un partid credibil suffîndu-i în ceață. În fine, nu am altă încheiere decît finalul lui Gabriel Andreescu din editorialul său Responsabilitatea președintelui Constantinescu (22, nr. 33): „Iată de ce, astăzi, cea mai importantă provocare politică pentru susținătorii democrației este descoperirea și susținerea unei alternative la formațiunile politice care au ratat interesele naționale. Avem nevoie de o astfel de alternativă și pentru președintele Constantinescu”.

Ioan Oprea
Cluj, 22 august 1998

PREȚURI NOI DIN 25 AUGUST '98 LA ABONAMENTELE INTERNE

Și în continuare, abonamentele pentru cadre didactice, elevi, studenți, pensionari, foști deținuți politici și veterani de război asigură o reducere de 50% față de prețul de vînzare per exemplar:

- Numai 13.000 lei pe 3 luni, cu ridicare de la redacție
- Numai 17.000 lei pe 3 luni, cu expediere la domiciliu

Acest program este subvenționat de Asociația Est-Libertés

Pentru celelalte categorii de cititori abonamentele sînt, de asemenea, cu reducere:

- 17.000 lei pe 3 luni, cu ridicare de la redacție (35%)
- 21.000 lei pe 3 luni, cu expediere la domiciliu (20%)

Cei interesați sînt rugați să achite la sediul redacției (Calea Victoriei 120) sau să expedieze prin mandat poștal suma corespunzătoare, pe adresa:

Revista "22",
cont 45103532 BCR
Sucursala sector 1,
Calea Victoriei 155,
Bloc D1, București.
Adeverințele (talon de pensie, adeverințe școlare etc.) valabile un an se expediază pe adresa:
Revista "22"
Calea Victoriei 120, sector 1,
București, cu specificarea
pentru Serviciul de Difuzare.

MĂRIRILE DE PREȚ NU AFECTEAZĂ ABONAMENTELE DEJA ACHITATE

EMIL HUREZEANU

O lume mai bună și mai dreaptă?

Bineînțeles că situația din România ultimelor zile a devenit palpitantă – dacă ea n-ar fi atât de periculoasă. Dezagregarea contractului politic, ca structură de rezistență a oricărui edificiu instituțional în democrație, declanșată de PD la sfârșitul anului trecut, a intrat într-o fază nouă, și poate finală: auto-compromiterea guvernului Vasile, discordiile nesfârșite dar suportabile, non-letale între primul-ministru și miniștrii săi, luind acum locul atacului la baionetă de mai demult. Economia merge foarte prost, reformele merg aproape ca pe vremea când nu existau deloc, partidele sînt neputincioase, deși *Viagra* și-a găsit, paradoxal, locul și pe piața românească, iarna (siberiană) și haosul (rusesc) se apropie. Scenariile terifiante sînt la îndemînă.

La fel ca în preajma puciului anti-Gorbaciiov din vara anului 1991, intră în acțiune, într-o fagocitoză alegă, mai toți profanatorii emeriți de morminte ideologice: liderul PRM cere, precum fascist-comuniștii de la Moscova, și capul președintelui, pe lângă revigorarea verde-roșie a statului, iar stînga își strunește lozincile luptei de clasă de altădată, alături de care vulgaritatea și dotările suburbane abundente ale fostului lider Ilescu îi restabilesc acestuia, deloc pe neașteptate, o respingătoare utilitate. Lumea continuă să vorbească de concordie, dar ghioagele și pumnalele nici măcar nu se mai ascund sub smokinguri sau în itari, ci strălucesc la vedere. Scrisorile confidentiale și pierdute se regăsesc în paginile ziarelor, miniștrii se detestă fără cordialitate la televizor sau în cabane de vîntătoare re-naționalizate, decimarea reciprocă a fruntașilor de partide – pe baza celebrului model american al războiului prin interpuși, „war by proxy” – se execută după un algoritm

deșănțat al autodistrugerii aparatului de stat, oricum vlăguit pînă la os de corupție, nepotism sau neglijență.

România devine pe zi ce trece o țară care-și propune să fie o fostă țară: drumurile și casele se prăbușesc, armata regretă anii '70 cînd Ceaușescu îi acorda credite de miliarde de dolari pentru înnoirea elicopterelor *Puma* sau *Alouette*, în timp ce, azi, conceptul de securitate națională este cuantificat în comisioane.

Un profet român de talie transatlantică, care i-a prevăzut lui Gorbaciiov sfârșitul, credea deunăzi, în emisiunea lui Adrian Păunescu, că România va avea parte de un viitor luminos, în ciuda aparențelor. Dacă scapă de alegerile anticipate, dacă guvernarea Ilescu-Roman-Vadim Tudor și relațiile privilegiate cu *Noul Pact de la Minsk*, alături de Belarus, și Calmucia mentală a tovarășilor Ziuganov și Jirinovski izbuteste conform așteptărilor sau hazardului, dacă dosarele *Securității* vor deveni, în sfârșit, rumegușul cu care vor fi căpușite găurile din Palatul Poporului, retransformat în reședință oficială a *Securității* nepieritoare, atunci viitorul luminos va veni la întîlnire. În emisiunile cu profeți, în duplex, între București și Caucaz, la gura țevilor de tun din războiul de independență, sărbătorind victoria definitivă asupra elicopterelor americane, tovarășii Vadim Tudor și Funar, flancați de domni Dumitrașcu și Turlea și observați cu sinceră admirație de pe trotuarele desfundate și neluminate de fostul cuplu celebru Băsescu-Berceanu sau de tribul Diaconescu-Dîmbovița, vor saluta reîntrirea României în viitorul mult visat.

Noi ne vom fi băgat între timp mințile în cap: viitorul nu trebuie ghicit, ci constatat în prezent. Cel mai bine ar fi, oricum, să ne înșelăm.

ȘERBAN ORESCU

FMI și zonele de derapaj economic

Grava criză prin care trece economia rusă, în ciuda enormelor credite din partea Occidentului, dovedește între multe altele că Rusia constituie ceea ce începe să fie numit cu un termen nou o *zonă de derapaj*. În linii mari, ce înseamnă o atare zonă de derapaj? Înseamnă că (din motive de care nu ne putem ocupa aici, ținînd de mentalitate și de un anumit specific local) randamentul investițiilor este redus. Fostul premier rus Kirienko practicase, la sfatul *Fondului Monetar Internațional*, o politică economică corectă, de a menține cu orice preț cursul rublei. Numai că economia reală mișcîndu-se foarte lent sau chiar deloc, a făcut ca Rusia să aibă o rublă puternică, într-o economie reală slabă, cu consecința imediată – o creștere a deficitului balanței comerciale, urmată de speculații împotriva rublei care s-au încheiat cu scăderea drastică a cursului. Ceva similar a cunoscut și România în timpul guvernării Văcăroiu, cînd am avut și noi o devalorizare masivă a leului consecutiv unei macrostabilizări lipsite de suport suficient în economia reală. Realitățile din Europa de Est vor obliga probabil *Fondul Monetar Internațional*, în viitor, să țină seama în mai mare măsură și de statele cu viteză lentă de trecere la o economie reală capitalistă – pentru ca nu cumva, tratîndu-le cu prea multă rigoare, să facă din ele zone de derapaj. Subliniem aceasta pentru că mărirea deficitului balanței comerciale românești în condițiile unui leu puternic, mai puternic decît economia, riscă să producă și la noi un derapaj de felul celui din Rusia, la un moment dat. Dacă deficitul balanței continuă să crească, s-ar putea repeta derapajul din timpul guvernului Văcăroiu. E drept, *Fondul Monetar Internațional* și competentul ministru al Finanțelor care este domnul Daniel Dăianu au cerut în termeni cominatorii accelerarea privatizării economiei. Dacă ea nu s-a produs, să ne fie permis să spunem că de vină este întreaga societate românească, ceea ce face imposibilă identificarea vinovaților. Cu alte cuvinte, lentoarea privatizării trebuie combătută, dar

deopotrivă tratată ca dată primară.

Chiar dacă am împărțasi un defetism calculat în privința șanselor României de a îndeplini mai repede condițiile-cadru structurale cerute de *Fondul Monetar Internațional*, nu putem subscrie că, cu asemenea neîndepliniri, jocul se încheie – căci există o solidaritate internațională (sau, mai bine spus, trebuie ca ea să existe) pentru a ajuta în continuare să se ridice țările care au ajuns nu din vina lor în mina comunismului, chiar dacă aceasta reclamă mai mult timp.

Interesant este sub acest raport părerea cunoscutului profesor american de economie de la *Universitatea din Harvard* Martin Feldman, expusă într-un articol recent în *Foreign Affairs*. După profesorul Feldman, *Fondul Monetar Internațional* n-ar trebui să impună atât de drastic ca pînă acum reforme structurale țările aflate în criză valutară. Profesorul american recunoaște nu mai puțin că reformele de structură sînt instrumentul cel mai apt pentru a deschide accesul la piețele financiare ale globului. Reținem ca pozitiv apelul indirect ca *FMI* să se arate mai tolerant la acordarea creditelor, alternînd – se poate deduce – creditele cu presiunile, fără a provoca derapaje de proporții. Profesorul Feldman identifică chiar în atitudinea *FMI*, în ultimul an, un plus de toleranță, această instituție consimțind la aranjamente de plată pe care nu le-ar fi acceptat cu un an în urmă. La 25 august, de pildă, s-a anunțat la Moscova eşalonarea pe 3-5 ani a datoriilor rusești scadente pînă la sfârșitul lui 1999, în valoare de 40 de miliarde de dolari. Se preconizează, după cum se vede, o politică dictată mai puțin de criteriile financiare, cit de interesul politic primordial de a nu promova zone de derapaj, fie chiar ca preț al unei ortodoxii financiare, oricum fără șanse prea mari într-o anumită parte a lumii. Fapt e că tranziția se dovedește mai lungă și mai sinuoasă decît s-a crezut. Iar *Fondul Monetar Internațional* nu poate să ignore această realitate.

PS Lovitură pentru UDMR

pe scurt

Comisia de învățămînt din Camera

Deputaților a respins miercuri, 3 septembrie, posibilitatea înființării de universități în limba minorităților. Membrii Comisiei au hotărît ca, în învățămîntul universitar de stat, să se poată organiza grupe și secții cu predare în limba minorităților numai la cerere și în cadrul unor instituții multiculturale. În varianta *Senatului*, se puteau înființa, la cerere, secții, grupe și colegii, fără obligativitatea funcționării lor în cadrul unor universități multiculturale.

Pînă la 15 octombrie, Comisia guvernamentală care evaluează posibilitățile de înființare a universității maghiare va prezenta premierului un raport pe această temă. (A.B.)

PS pe scurt

DAN PERJOVSCHI

Muzeul, fundația și circuitul

PRM vrea sediu pentru un muzeu dedicat „operei integrale a primului președinte al României precum și alte mărturii ale trecerii lui prin viață”. Anunț „continuării de drept ai mișcării comuniste și doctrinei ceaușiste” că muzeul există deja, se numește România, iar „mărturiile” sînt răspîndite meticolos peste tot. Combinate siderurgice, cartiere de beton, gropi comune, creiere spălăte etc.

Dacă justiția legalizează fundația dedicată celui executat pentru genocid și subminarea economiei naționale iar *Ministerul Culturii* îi oferă sediul solicitat, sugerez următoarele: lumina trebuie să fie chioară și să se intrerupă cel puțin 4 ore pe zi, trebuie să fie frig să-ți clănțănă dinții, iar pentru intrare să se stea la coadă peste noapte.

Pe un raft trebuie expuse jumătăți de pachete de unt cu broboane de apă, „patrioți” de porc, avorturi nereușite împreună cu mamele moarte, colecția integrală a *Șciuteii*, pașapoartele refuzate și pa-

ginile lipsă din toate cărțile publicate în ultimii 25 de ani, cite un kilogram de zahăr, un pachet de *Kent* și un săpun *Cheia*.

De asemenea, se mai pot expune urși drogați, vaci vopsite Ziententhal, proiecții video cu selecțiuni din *Cintarea României* în care mari actori recită mari poezi, multe sacose de plastic goale, ultimul ciine prezidențial împăiat, un set din mîncarea zilnică stabilită de domnul Mincu și, dacă se poate face rost, un corp îmbalsămat al unui transflug împușcat pe Dunăre, iar dacă nu, măcar un borcan cu cenușa huliganilor de la Timișoara.

Pe monitoare pot rula emisiunile profesioniștilor din *TVR* despre depășirea entuziastă și zilnică a planului.

N-ar fi rea nici reconstituirea unui apartament de bloc cu zidul, țeva și robinetul stas, frigiderul gol și aragazul fără gaz.

Corpul de elită al *Securității* va prezenta următoarele spectacole multimedia: degete strînse la ușă, baston peste testicole, interogatorii cu grade diferite de di-

ficultate. Invitat special, asasinul lui Gheorghe Ursu va aplica contra cost o bătaie soră cu Piteștiul.

Cei deveniți benevol informatori vor beneficia de intrări gratuite.

Pentru ca autofinanțarea să reușească, muzeul trebuie integrat circuitului turistic cu covor roșu și vilă la Neptun din care *Protocolul de Stat* vrea să scoată 4 mii de dolari de cap de străin doritor a se juca de-a dicatorul...

Acum, ca tacîmul să fie complet, sfîrșitul vizitei trebuie musai să se întîmple într-o sală cu Gelu Voican, Măgureanu, un operator video neantent și-un pluton de execuție pe fundal sonor de teroriști și gloanțe *vidia*. Caseta video montată la *TVR* va fi trimisă familiei turistului respectiv împreună cu invitația palpitantă de a-i descoperi locul inhumării. Contra 4 mii dolari, firește.

Unde mai pui că strategia poate fi exportată *know-how* pentru circuite similare tip Bokassa, Pol-Pot și, de ce nu, Hitler.

ILIE ȘERBĂNESCU

Privatizarea pe un dolar – moarte încă înainte de naștere

Faptul că în România se face din păcate prea multă politică și prea puțină economie – și că tocmai de aceea s-a ajuns unde s-a ajuns – a mai primit o confirmare. Din nefericire, într-un domeniu unde politica, dacă își bagă coada, strică rău lucrurile.

Ministrul Privatizării a anunțat, cu destul tam-tam, o adevărată ofensivă a „privatizărilor pe un dolar”, adică pe sume simbolice, ale întreprinderilor cu mari dificultăți financiare, menționând, printre acestea, nume sonore ale industriei românești: Fortus Iași, Combinatul de Oțeluri Speciale Tirgoviște, Comtim Timișoara, Doljchim Craiova, Combinatul Chimic Turnu, RAFO Onești, Rafinăria Petromidia. Și, având în vedere multiplele probleme create de astfel de privatizări, domnul Sorin Dimitriu a cerut sprijin politic pentru a trece la acțiune.

În timp ce specialiștii au salutat intenția, această a stîrnit reacții diverse, unele complet opozite, în rândurile clasei politice. Căroră le-a pus capăt, la numai câteva zile de la anunț, intervenția premierului Radu Vasile, care a respins demersul, cu argumentul – năucitor pentru oricine cunoaște cât de cit problema – că, în măsura în care guvernul Ciorbea a stabilit ca încesările din privatizări să meargă la buget, „privatizările pe un dolar” ar priva bugetul de aceste încesări. De parcă „privatizările pe un dolar” s-ar face pe o asemenea sumă, și nu pe una de sute de milioane de dolari, din dorință și nu din lipsă de alternativă. Și de parcă bugetul n-ar avea oricum de câștigat: chiar dacă n-ar primi vreun ban, ar scăpa de o imensă povară, aceea de a întreține întreprinderile respective sau de a suporta faptul că acestea nu-și achită obligațiile lor financiare către stat.

Nefiind de conceput că premierul chiar nu ar înțelege acest lucru, este de presupus deci că intervenția sa de respingere a variantei a fost ghidată de altceva. Motivul este politic și pare a fi legat de un tîrg pe care domnul Petre Roman l-a propus președintelui Constantinescu. După ce, prin lamentările că nu se face reformă, a obținut capul fostului premier Ciorbea – și cu acesta formarea unui nou guvern în care să dețină puternice portofolii economice

– Partidul Democrat, reintrat în Executiv, trebuie acum să încerce să facă reforma a cărei soartă o tot plîngea. Orice măsură reală de reformă antrenează însă o pierdere de imagine în rândurile unei populații sătule de sacrificii fără efect. Și, atunci, domnul Roman a cerut un explicit sprijin politic asigurător pentru măsurile de restructurare angajate de ministrii democrați Traian Băsescu și Radu Berceanu în regiile din parohia lor, oferind, în schimb, sprijin politic pentru acțiuni de privatizare întreprinse de ministrul de resort, domnul Sorin Dimitriu, care trece drept un apropiat al președintelui Constantinescu. Aflat se pare la mijloc în acest joc, domnul Radu Vasile – care nu a încetat în ultimele luni să-i găsească nerealizări domnului Dimitriu, ceea ce a amplificat pozițiile că acesta din urmă ar figura printre cei mai afectați de o eventuală remaniere – a intervenit fără echivoc și, respingînd „privatizările pe un dolar”, a deturnat probabil și toate aranjamentele ce-ar fi decurs dintr-o susținere politică acordată acestora.

Astfel, practic din motive politice, se pune punct, încă înainte de a fi pornit, încercării – și așa tardive – de a se uza de una din cele mai importante modalități de privatizare în situația economiei românești. Se apelează de fapt la „privatizările pe un dolar” în cazul acelor întreprinderi – din păcate atît de multe în România – unde nu numai că reabilitarea reclamă re tehnologizări pentru care nu există resurse financiare, dar și unde cuantumul datorilor contractate depășește capitalul lor social. Domnul Radu Vasile a lăsat a se înțelege cum că n-ar trebui să ne mai propunem „privatizări pe un dolar”, ci „vînzări la valoarea de piață”. Dar, în cazul unor întreprinderi de genul celor menționate, 1 dolar nu este doar o metaforă, ci chiar valoarea maximă de piață, în măsura în care datorile depășesc adesea capacitatea activelor lor de a scoate profit. Și este cu totul inexact că astfel de întreprinderi se vînd pe un dolar, întrucît pe cumpărător îl costă și datorile pe care le preia, în timp ce vînzătorul-stat este degrevat de o grea povară, fapt ce se răsfrînge pozitiv asupra bugetului.

Încercarea de „privatizare pe un dolar” nu se știe dacă va mai avea deci loc. Oricum, trebuie subliniat fără echivoc că și așa venea tîrziu. Ceea ce domnul Sorin Dimitriu a dorit să sugereze – că tocmai ar fi sosit de acum vremea și a „privatizărilor pe un dolar” – este la fel de inexact pe cît de inexactă este aprecierea că vînzarea s-ar face doar pe un dolar. Și, tot din motive politice, „privatizările pe un dolar” ar fi ajuns abia acum pe rol, dacă ar fi ajuns. Pentru că guvernările Iliescu n-au prea avut intenții serioase de privatizare și atîta privatizare cît au făcut au realizat-o de fapt în bună parte prin cadou direct, în favoarea sponsorilor economici și clientelei politice și, de înțeles, marii mamuți perdanți nu puteau intra în discuție, iar guvernele după 1996, spre a demonstra că ceilalți n-au făcut mai nimic, și-au propus absurditatea irealizabilei „privatizări accelerate” (la care însuși domnul Dimitriu pare să fi renunțat), dar oricum încercînd, pentru o eventuală reușită, să privatizeze cu prioritate întreprinderile cît de cît rentabile, atîtea cite erau. Aceasta, în timp ce tocmai „privatizările pe un dolar” constituiau, încă mai demult, prioritatea, de fapt de la începuturile privatizării. Ce s-a întîmplat între timp – exact pentru că, din cauze politice, nu au reprezentat o prioritate – vedem cu toții! În cazul aceluiași întreprinderi, căroră în urmă cu cîțiva ani li se putea rezolva situația (pentru ele și pentru economia românească) printr-o „privatizare pe un dolar”, acum este probabil ca nici apelul la această modalitate să nu mai poată constitui o soluție: pur și simplu, deoarece, între timp, datorile pe baza căroră au supraviețuit (contractate la bănci, la furnizori și, tot mai mult, prin neplata obligațiilor, la bugetul de stat însuși) au crescut atît de substanțial, încît nu vor mai exista doritori care să preia întreprinderile cu asemenea datorii nici la prețul simbolic de un dolar.

Episodul înfruntărilor politice asupra „privatizărilor pe un dolar” arată de fapt impasul în care a ajuns procesul privatizării în România. Impas într-adevăr generat politic, prin dispute și nepermise întîrzieri, dar deja plasat de acum pe teren economic. Pe cît de puțin a privatizat în industrie, România a privatizat deja cam tot ce era rentabil în această principală ramură și, din anul viitor, nu va mai avea de oferit spre privatizare decît întreprinderi industriale împovărate cu asemenea datorii încît nu se vor vinde nici pe un dolar.

Cu ajutorul neprețuit al politicienilor, indiferent din ce parte a spectrului parlamentar, industria de stat este cea care are un viitor frumos și asigurat în România, dar să nu uităm, pe seama banului public și a sărăcirii continue a populației.

PS Negociatorul FMI la București pe scurt

Negociatorul șef al FMI pentru România, Poul Thomsen, a sosit pe 1 septembrie la București, într-o vizită ne-programată. El s-a întîlnit cu ministrul Finanțelor, Daniel Dăianu, pentru a analiza situația economică a României în contextul crizei din Rusia. Dăianu l-a anunțat că deficitul bugetar de 3,7% din PIB care a fost stabilit pentru acest an nu mai poate fi realizat. Negociatorul șef al FMI pentru România a declarat că sprijină măsurile propuse de Daniel Dăianu. Poul Thomsen a afirmat că rectificarea bugetului este absolut necesară, dar a precizat că, în absența unor măsuri adiționale – precum instituirea unor taxe – convingerea că deficitul bugetar poate fi redus este nerealistă. (A.B.)

Radu Vasile în Liban

Premierul Radu Vasile a efectuat o vizită oficială în Liban, în perioada 31 august – 1 septembrie. Delegația română a urmărit îmbunătățirea schimburilor comerciale cu Libanul. Oamenii de afaceri libanezi s-au arătat interesați de investiții în domeniul precum agricultura, turismul și telecomunicațiile, precum și în domeniul petrolului, a declarat premierul Radu Vasile. În domeniul petrolier, societățile libaneze sînt interesate de posibilitățile de transport al petrolului din zona Mării Caspice spre Europa și de construcția unui oleoduct între Constanța și Trieste. Președintele SNP Petrom, Ioan Popa, a declarat că o variantă a traseului acestei conducte este prin Serbia, Croația și Slovenia. Cealaltă variantă are în vedere traversarea Ungariei și Croației. (A.B.)

Cum am stat în luna iulie

- **Producția industrială** a fost în luna iulie cu 2,3% mai mică decît cea din iunie a.c. și cu 15,8% față de iulie 1997.
- **Cifra de afaceri** a întreprinderilor cu activitate principală de industrie a crescut în iunie a.c. cu 5,2%, față de luna mai. Influența determinantă a venit întreprinderilor mari (cu peste 250 de salariați), care au înregistrat o cifră de afaceri mai mare cu 7,1%. În primul semestru din acest an acest indicator a crescut cu 8,3% față de aceeași perioadă a lui 1997.
- **Investițiile realizate** în economia românească în primul semestru au înregistrat o creștere insignifiantă față de perioada ianuarie-iunie 1997: 0,8%. Acestea s-au cifrat la 16.450,1 miliarde lei și au mers în special către: sectorul terțiar (35,1%), industria prelucrătoare (25,7%), energie electrică și termică (13,6%), agricultură (13,2%) etc. 40% din aceste investiții s-au făcut în secto-

Chîstigurile salariale medii nete: iulie 1998

Total economie din care:	1.098.549 lei
• Agricultură	810.974
• Industrie (total)	1.181.771
– Industrie extractivă	1.763.226
– Industrie prelucrătoare	1.039.130
– Energie electrică, termică, gaze și apă	2.084.488
• Construcții	1.100.361
• Transport și depozitare	1.192.972
• Poștă și telecomunicații	1.701.520
• Comerț cu ridicata și cu amănuntul	839.822
• Hoteluri și restaurante	768.289
• Bănci, asigurări	2.906.225
• Administrație publică	1.209.700
• Învățămînt	996.135
• Sănătate și asistență socială	914.289

- **În iunie** a crescut și cifra de afaceri din serviciilor. Aceasta a fost cu 8,3% mai mare față de cea din mai, dar, pe ansamblul primului semestru din 1998, a scăzut cu 15,3% față de aceeași perioadă a anului trecut, contribuția principală la acest regres aparținînd turismului.
- **Deficitul balanței comerciale externe** s-a mai redus în luna iunie a.c. Exporturile au fost de 716,8 milioane \$, cu 6,9% mai mari decît în mai a.c., dar mai mici cu 7,2% decît în iunie 1997. Exporturile pe primul semestru al anului au fost cu 1,3% mai mici în raport cu aceeași perioadă a anului precedent. Importurile au însumat în iunie 1998 cifra de 920,1 milioane dolari, în scădere cu 12,2% față de luna precedentă, și cu 10,4% față de aceeași perioadă a anului 1997. Pe primul semestru al anului, importurile au crescut cu 4,0% față de primele șase luni din 1997.
- **Deficitul comercial extern** a fost în mai a.c. de 203,3 milioane dolari, mai mic decît față de 254,9 milioane dolari în luna mai 1997. Pe ansamblul primelor șase luni ale anului și acest indicator a crescut față de aceeași perioadă a lui 1997, ajungînd la 1.335,7 milioane \$, față de 1.073,5 milioane \$.
- **Rata inflației** a fost în iulie 1998 de 1,3% față de iunie a.c.
- **Numărul șomerilor înregistrați** era în iulie de 871.000 (8,7%), mai mic cu 12.900 față de luna precedentă. Cea mai ridicată rată a șomajului se întîlnește în județele Vaslui (15,2%), Neamț (14,9%) și Vâlcea (13,8%). În schimb, în București, acest indicator atinge doar 4,4%.
- **Salariul mediu net** a crescut în iulie cu 4,1%.

Dan Hera

(Datele sînt preluate din Buletinul statistic al Comisiei Naționale pentru Statistică, nr.7/1998)

H.-R. PATAPIEVICI

Din nou despre moștenirea fostei Securități

Presa din săptămânile trecute ne-a adus două articole referitoare la amploarea acțiunii fostei Securități. Unul, datorat lui Liviu Turcu, un fost ofițer de Securitate stabilit în Statele Unite, a apărut în revista 22 (Nr. 33, 18-24 august) sub titlul *Felsele dileme ale dosariadei*; celălalt, apărut sub semnătura lui Vladimir Alexe în ziarul *România liberă* (nr. 2553, 19 august), purta titlul *Securitatea avea peste un milion de informatori*. Ceea ce m-a surprins, într-un domeniu în care nu există nici un fel de date sigure, a fost faptul că ambele articole, aparent independent unul de altul, furnizau, în esență, aceleași informații. Care sunt acestea?

Chestiunea dosarelor

Primul lucru interesant se referă la situația arhivelor fostei Securități. S-a spus, de către toți oficialii de după 1989, că mare parte din arhivă a fost distrusă sau sustrasă la Revoluție și că, deci, instituțiile succesore ale fostei Securități nu mai dispun de întregul fond de dosare privind colaboratorii acesteia. Este fals, susțin cei doi autori, și argumentează astfel: regulamentul de depozitare a arhivelor secrete prevedea un sistem de depozitare multiplu, care făcea imposibilă, în caz de distrugere regională, pierderea simultană a dosarelor informative. În plus, până în ianuarie '89 se efectuase deja copierea pe suport electronic a peste un milion de dosare. Prin urmare, atunci când s-a spus că dosarele informative au fost în mare parte distruse s-a mințit. De ce? Răspunsul fostului ofițer de Securitate Liviu Turcu este următorul: s-a mințit, deoarece anume prin menținerea controlului asupra arhivelor fostei Securități nomenclatura comunistă s-a putut recicla, în noile condiții create după Decembrie '89, ca „singură” forță capabilă să conducă țara. Ce a urmat acestei reciclări, știm cu toții. Și pentru că trebuia să poarte un nume, i s-a spus „regimul Iliescu”.

Dar, ne întrebăm, de ce este atât de important să pozezi informațiile fostei Securități? Dezvăluirile publicate în 22 și *România liberă* sunt, în acest sens, șocante. Ele se referă la

doă categorii de fapte. Prima privește dimensiunea reală a activităților fostei Securități. A doua categorie de fapte privește identitatea profesională a celor care au colaborat cu fosta Securitate. Să le luăm pe rând.

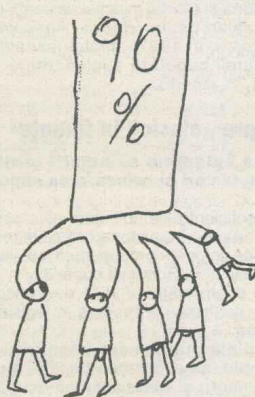
Cine, cât și de ce?

Centrul de Informare și Documentare al fostei Securități deținea o bază de date ce cuprindea milioane de dosare personale. Rețeaua informativă de care Securitatea dispunea în 1989 era de un milion de oameni. Mai mult, ni se spune că peste 90% din personalul ministerelor care aveau atingere cu străinătatea ori cu propaganda erau colaboratori ai Securității. Ca și când această situație ajutoare nu ar fi suficientă, mai aflăm că, în 1989, conducerea principalelor ministere, de la șef de serviciu în sus, era reprezentată de ofițeri acoperiți, de ofițeri deplin conspirați, de referenți ori colaboratori cu plată ai Securității. Cine, însă, avea cunoștință de existența acestei gigantice rețele informative? Din perspectiva minciunilor care ne-au fost spuse pînă acum privind dispariția peste noapte a fostei Securități, răspunsul este teribil: *politic*, de la nivelul secretarului de partid pe instituție în sus, și *administrativ*, de la nivelul șefului de birou în sus, toți erau cuprinși în rețeaua informativă a Securității. E adevărat că încadrarea acestora nu ținea de dorința lor personală, ci deurgea obligatoriu din metodologia de funcționare a instituțiilor socialiste. Statul comunist român, rezultă din acest tablou, era totalmente integrat în structura de supraveghere a fostei Securități.

Geneza unei clase politice

Această descriere, dacă este corectă, are două consecințe teribile. Prima este aceea că fenomenul colaborării societății românești cu Securitatea a fost unul de masă, și anume structural, impus prin legislația de funcționare a instituțiilor comuniste. A doua consecință este încă mai gravă, deoarece nu privește doar trecutul, ci

implică o constatare privind prezentul. Să ne gândim din ce medii au provenit cei care, după '89, au constituit noua noastră clasă politică? Sociologic vorbind, cadrele din care s-a recrutat aproape întreaga clasă politică post-decembristă sunt exact cele indicate de Liviu Turcu a fi fost în strinse legături cu fosta Securitate. Politiceni, după '89, au devenit tocmai lucrătorii din ministere, cadrele de conducere din economie, birocratii fostului aparat de stat, foștii secretari de partid și așa mai departe. Prin

urmare, dacă informațiile furnizate aici sunt corecte, mediul social cel mai dependent de informațiile aflate în arhivele fostei Securități este mediul politic format după '89. Brutal spus, cvasi-totalitatea clasei noastre politice ar fi făcut parte, înainte de 1989, din colaboratorii fostei Securități: aceasta este concluzia firească a informațiilor furnizate de fostul ofițer de Securitate Liviu Turcu.

Dar! Intrucît fosta birocratie de stat a furnizat cadre atît fostei puteri, cît și fostei opoziții, înseamnă că, din punctul de vedere al interesului legat de blocarea accesului public la dosare, atît puterea, cît și opoziția au poziții convergente. Se poate spune că, fiind toți pătați, nici unui, nici altii nu doresc să li se afle trecutul. Aceas-

tă situație explică foarte lesne atitudinea de solidaritate aberantă (din punctul civil de vedere) pe care au avut-o toate partidele parlamentare în chestiunea legii dosarelor și voința lor comună ca accesul la ele să rămână în mina SRI, adică interzis opiniei publice.

Chestiunea credibilității

Dacă aceste informații sunt adevărate, societatea românească va trebui să treacă printr-un cutremur profund. Dar, mă întreb, sunt ele cu adevărat adevărate? Care este credibilitatea unui fost lucrător de Securitate? Am analizat, acum câteva săptămîni, credibilitatea aceluiași lucrător SRI, provenit din fosta Securitate, care făcea dezvăluiri anti-UDMR ziarului *Cotidianul*, și am văzut cît de scăzută era credibilitatea sa. În ce mă privește, sunt dispus să acord puțin credit bunei credințe a unui fost lucrător de Securitate. Din două motive. Întîi, pentru că, din punctul meu de vedere, colaborarea cu instituția fostei Securități a fost un act reproabil și potențial criminal. Instituția fostei Securități, deși nu a fost încă condamnată oficial, a fost, în opinia mea, o instituție criminală. În al doilea rînd, deoarece nu am nici o garanție că acești foști lucrători nu urmăresc tot un joc de tip securistic atunci cînd fac aceste dezvăluiri. Chiar dacă ceea ce ei dezvăluie este în mare parte adevărat, posibilitatea ca ei să urmărească o manipulare ori o intoxicare a presei nu poate fi deloc neglijată.

Acestea fiind zise, rămîne faptul că informațiile furnizate de Liviu Turcu sunt singurele de care dispunem și, de aceea, ar fi o naivitate să le ignorăm. Deși ele nu pot fi verificate, iar posibilitatea ca furnizarea lor să facă parte dintr-un plan securistic nu poate fi exclusă, părerea mea este că tabloul sugerat de aceste informații trebuie luat în considerare. Chiar dacă cifrele ar fi sensibil exagerate, tabloul rămîne terifiant. Nu pentru că România comunistă era total dominată de fosta Securitate, ci pentru că noi, deși am scăpat de prezența ei fizică, continuăm să fim prizonierii logicii vinovate a colaboratorilor ei.

PS
pe scurt

Afacerea „Țigăreta II”

Comandorul (r) Ioan Suciu, arestat în dosarul „Țigăreta II”, a fost eliberat luni, 31 august, din arestul *Direcției Cercetări Penale*.

Hotărîrea de eliberare este rezultatul casării, la 24 august a.c., de către *Curtea Militară de Apel*, a sentinței prin care se stabilise judecarea în stare de reținere a inculpatului.

Colonelul SPP în rezervă, Gheorghe Truțulescu, va fi judecat în continuare în stare de arest preventiv. Pe 1 septembrie, magistrații *Tribunalului Militar Teritorial București* au prelungit cu 30 de zile mandatele emise pe numele lui Truțulescu și al șoferului civil Gheorghe Stelian. (A.B.)

Schimbări în Corpul de Control al premierului

Guvernul a hotărît, pe 24 august, schimbarea din funcție a lui Titus Duță, șeful *Corpului de Control* al premierului. În locul său a fost numit Ovidiu Grecea.

Ovidiu Grecea este absolvent al *Academiei de Studii Economice* și deține titlul de doctor în științe economice. S-a născut în 1953, este căsătorit și are doi copii. A lucrat, între 1982-1988, la *Combinatul Agro-Industrial „30 Decembrie”*; 1988-1990, la *Banca pentru Agricultură și Industrie Alimentară*; 1990-1991, la *Institutul Agricol „N. Bălcescu”*; 1991-1992, *Bankcoop*; 1992-1993, *Trustul de presă „Expres”*; 1993-1994, *Serviciul Cercetări Penale* din cadrul *Direcției Generale a Poliției Capitalei*. Din 1994 pînă în prezent, a fost angajat la *UM 0215*, în cadrul *Direcției Generale de Informații*. (A.B.)

ASCULTĂ

B B C

PROGRAMUL INTEGRAL

ÎN BUCUREȘTI LA

UNIPLUS Radio

69.8

Cauzele unei rectificări întârziate

Veniți de la o întrevedere cu Poul Thomsen. Ce ați discutat și cum sînt relațiile României cu Fondul Monetar Internațional, în noua situație, națională și internațională?

Noi nu am întrerupt relațiile cu FMI. Contactul există, noi avem consultări sistematice. În momentul de față, vizita are un caracter tehnic. Nu este vorba de reluarea negocierilor.

La ce concluzii ați ajuns?

Ca și experții FMI, argumentăm că este absolut necesar să menținem deficitul bugetar sub control și să accelerăm reformele structurale.

Cît vă așteptați să fie deficitul, de fapt?

Ținta modificată de noi a deficitului este de 4%, dar eu vă pot spune că și aceasta devine pe zi ce trece tot mai ambițioasă. De aceea și sintem obligați să procedăm la rectificarea bugetului.

De ce s-a amînat pînă acum atît de mult rectificarea?

Mi-ar fi dificil să spun că s-a amînat „atît de mult”. Sînt însă de acord cu dumneavoastră că această rectificare putea să fie tranșată cu cîteva săptămîni înainte și am fi putut evita recurgerea la o ordonanță de urgență.

Rectificarea în jos este întotdeauna dureroasă, mai ales în condițiile actuale, cînd vorbim de un procent de cca 2% din PIB. Taierea de cheltuieli nu este ușoară și toate ministerele se luptă ca ceea ce le rămîne să fie cît mai mult. Eu înțeleg rezistența ministerelor, nu mă așteptam la o cooperare benevolă. Noi conșturăm în a face această rectificare, dar sigur că avem în față colegi care nu agreează ajustarea bugetului.

Sporirea unor accize și impunerea unei suprațaxă de 3% la import, între alte măsuri, ne permit să protejăm de reduceri, într-o oarecare măsură, sectoare precum sănătatea, educația, cultura. Totodată, putem asigura indexarea pensiilor pentru restul anului.

Îmi amintesc că în primăvară domnul Thomsen se arăta sceptic cu privire la posibilitatea ca bugetul să fie completat prin împrîstările din privatizare și chiar se vorbea de necesitatea de a mări și mai mult TVA-ul decît fusese mărit. S-ar părea că a avut dreptate, din acest punct de vedere: privatizarea a adus mult mai puțini bani decît se preconiza. Nu-i așa?

Nu este neadevărat ce spuneți dumneavoastră. A existat această dispută, ea s-a născut încă în decembrie 1997, cînd noi gîndeam că vom avea venituri substanțial mai mari și decît cele care au fost prinse în bugetul aprobat de Parlament. Aș vrea însă să menționez că avem un stabilizator automat în structura bugetului. Și anume, vă reamintesc că cea mai mare parte din veniturile presupuse a se realiza din privatizare constituie așa-numitul Fond Național de Dezvoltare. Iar cheltuirea resurselor care s-ar găsi în cont. Desigur, și acesta de stare de fapt nu este un argument pentru a nu încerca să impunem disciplina financiară.

Iertați-mă, am să vă dau un exemplu pe care l-am văzut recent, pe stradă. E drept că nu privește o întreprindere obișnuită, ci o bancă, Bancorex,

DANIEL DĂIANU, ministrul de Finanțe

Basmul Cenușăresei și

cheltuieli. Există, deci, un stabilizator automat în structura bugetului.

Care sînt cauzele creșterii deficitului bugetar?

În primul rînd, dinamica economiei, care a condus la o scădere cu 4%, față de ceea ce guvernul Ciorbea și mai departe guvernul Vasile au asumat. Apoi a intervenit rata inflației, inferioară celei pe baza căreia au fost stabilite cheltuielile nominale în structura bugetului.

În al treilea rînd, este vorba despre efectele unor acte normative care presupun cheltuieli mai mari.

Ca, de exemplu, Legea tichetelor de masă?

În afară de Legea tichetelor de masă, pe care nu am luat-o în calcul la rectificarea, creșterii de salarii și solde, asistența pentru agricultură etc. Aici se menționa și efectul injecției de cca 1 miliard dolari pentru Banca Agricolă și Bancorex, în 1997; efectul înseamnă cheltuieli bugetare suplimentare de 1,6-1,7% din PIB.

Despre „clasic” în finanțe

Mă așteptam să numiți printre acești factori și neincasarea impozitelor.

Coefficientul de colectare este peste 90%. În raport cu istoria colectării, este ceea ce se poate presupune a fi o situație „clasică” în România după '89, în care ne confruntăm cu lipsa de transparență, conflicte de interese, o legislație precară.

Opinia publică are impresia, de exemplu, că evaziunea fiscală, munca la negru și toate acestea ocupă o pondere foarte mare. Parcă 90% din ce trebuie colectat sugerează că nu este așa mult!

Cînd spun peste 90%, considerăm ce se poate colecta din ceea ce este „clasic”.

Cum adică „clasic”?

Nu pot miza pe o creștere de 15-20% într-un an. Este ceva care, în general, nu se poate realiza decît prin modificări instituționale și de comportament de anvergură, nu numai în Ministerul de Finanțe, prin informatizare, de pildă. Cei care vorbesc despre o colectare subit mult mai bună nu știu ce vorbesc.

Voiam să vă întreb dacă colectarea impozitelor de la marii datornici, mari întreprinderi care datorează sume enorme la buget, a progresat, trecînd peste stadiul „clasic”?

După mine, aceasta este o retorică simptomatică pentru o citire simplificată a realității. Aș vrea și eu să văd cum se poate colecta de la o întreprindere mare, de 10-20.000 de oameni, care nu are bani în cont. Desigur, și acesta de stare de fapt nu este un argument pentru a nu încerca să impunem disciplina financiară.

Iertați-mă, am să vă dau un exemplu pe care l-am văzut recent, pe stradă. E drept că nu privește o întreprindere obișnuită, ci o bancă, Bancorex,

despre care s-a aflat că, în loc să termine anul cu un profit, l-a terminat la limită sau chiar sub limită. Această bancă, care a avut destule dificultăți, a construit un enorm sediu în București. Deci, iată că există bani pentru cheltuieli de fațadă, dar nu pentru altceva. Cred că asta se potrivește și altor întreprinderi.

Există foarte multă risipă. Totodată, multe întreprinderi fac cheltuieli care nu s-ar justifica sau nu se justifică. Ar trebui să folosească banii pentru altceva: pentru a-și mări lichiditățile, a asigura materia primă. Într-un fel, drama economiei românești este că, în continuare, coexistă multă suferință cu multă risipă.

Și cu multă nesimțire. Dar dumneavoastră ați propus un proiect de lege prin care Garda Financiară căpăta atribuții în plus, să facă anchete penale. Trec peste disputa politică, dar spuneți-mi de ce credeți că e folositor un astfel de mecanism?

Cel cu care pentru prima dată am avut o discuție asupra extinderii prerogativelor Gărzii Financiare a fost domnul secretar de stat Mocuța, cînd a colaborat cu mine în MF. Atunci a fost evocată, pentru prima dată, cel puțin pentru mine, ideea existenței unor prerogative și în acest domeniu.

Nu e riscant? Nu există deja prea multe organisme în România care fac anchete penale? Nu poate leza aceasta libertățile cetățeanului?

Desigur că putem analiza problema GF și din perspectiva menționată de dumneavoastră. Pe de altă parte, să nu uităm că nu putem să avem o specializare strictă. Repet, vreau să evităm dimensiunea politică a disputei, dar cred că este demn să fie reținut de cititorii dumneavoastră că nimeni nu a contestat extinderea acestor prerogative, în sine. Pe tapet au fost aduse obiecții de genul: este pregătită GF în acest moment? Va exista o colaborare bună între GF (alias MF) și alte entități publice cu prerogative în materie? Nici cercetarea penală nu poate fi criticată în sine. Faptul că GF ar căpăta prerogative nu cred că trebuie să ridice un semn de întrebare. De pildă: cum va funcționa GF, în ce context? Cum va colabora cu alte compartimente din MF care au atribuții de control (pentru că există, de pildă, departamentul de colectare a veniturilor, care are astfel de atribuții)?

Sînt multe organisme de control, dar tot timpul avem impresia că se concurează între ele.

Nu numai la noi există astfel de organisme. Sînt de acord cu dumneavoastră că frecvent se calcă pe picioare. Dar aș putea să vă menționez și situații în care cei care „consumă” instrucțiunile MF s-au aflat într-o dilemă, în sensul că acestea din urmă, la momente diferite și nu la mare depărtare între ele, nu au fost similare, mesajele au fost diferite. Deci, nu avem de a face aici cu un „război” între compartimente cu prerogative similare, ci cu instrucțiuni care, uneori, s-au bătut cap în cap. Uneori acest lu-

cru poate fi pus pe seama evoluției de ordin legislativ, pe faptul că uneori oamenii se schimbă și interpretările sînt diferite. Aici s-ar putea contraargumenta că legea se cuvine să fie alit de precis formulată, încît să nu dea naștere unor interpretări opuse.

Impozitul pe proprietate la prețul pieței?

Nu știu dacă vă este cunoscută o recentă scrisoare trimisă de congresmenii Smith și D'Amato președintelui României. În scrisoarea aceasta, în care se ocupă de mai multe lucruri, este și un paragraf care poate interesa MF și în special pe dumneavoastră, care ați propus la un moment dat o majorare la nivelul pieții a impozitului pe case.

Ei reproșează acestui proiect faptul că el vine împreună cu proiectele anunțate privind locuința, chiria, în care se plafonează chiriile. Și spun, pe drept cuvînt, mi se pare, cum este posibil să se pună impozit pe locuința la prețul pieței, în același timp în care chiriile sînt plafonate în funcție de venit? Nu este un mod de a defavoriza proprietatea privată?

Sînt de acord cu dumneavoastră. Într-un interviu recent, fiind întrebat despre modul în care a fost receptată de către unii membri PNL propunerea privind o altă modalitate de aplicare a taxelor pe proprietate, am dat ca exemplu situația unor chirii. De exemplu, sume minuscule, 1.000-1.500 lei, care frizează ridicolul. Aici trebuie să îndreptăm o stare de fapt. Nu pot fi de acord cu o plafonare, în condițiile în care vorbim de preț de piață. Sînt de acord cu altceva: cu o diferențiere, cu plasarea în geografie a zonei unde se află proprietatea. Una este să ai o locuință aproape de miriște, de cîmp, chiar în București, și alta să ai în centrul orașului.

Altfel, vreme cît legea propusă chiar de PNL, privind locuința, plafonează nivelul chiriilor la un anumit procent din venit, pare nepotrivit ca impozitul să fie determinat într-un fel sau altul de prețul pieței. Pentru că proprietarul trebuie să facă și el cheltuieli. Mi se pare că, altfel, vreme cît plafonăm chiriile, ceea ce este normal, într-un fel, într-o țară în care oamenii nu sînt prea bogați, să plafonăm și impozitele.

Aici avem de a face nu numai cu o incongruență, ci cu o îndepărtare de la principiile economiei de piață.

La Boston, unde am locuit un timp, exista sistemul de rent control, controlul chiriilor. În mari zone din oraș chiriile nu puteau depăși un anumit nivel, iar acest sistem de control al chiriilor afecta veniturile celor - inclusiv municipalitatea - care dădeau apartamente cu chirie. Evident, aici se intervenea în mecanismul pieței și se plafona nivelul chiriei. Totuși, dacă va exista această limitare, nu înseamnă să nu mergem înainte cu

Noul ambasador UE la București

Săptămîna trecută, noul șef al Delegației Comisiei Europene în România, Fokion Fotiadis, și-a luat oficial funcția în primire.

N. 24.03.1951 • Naționalitate: greacă • Studii: Universitatea din Freiburg, studii și doctorat în Economie (1974, 1978) • Comisia Uniunii Europene (Bruxelles): Direcția Generală a Concurenței (1981-1986); Direcția Generală a Pieței Interne și a Industriilor (1986-1987); Direcția Generală a Afacerilor Externe; „Relațiile cu Europa Centrală și de Est” (1990-1993); „Relațiile cu CSI” (1993-1995); „Relațiile cu Transcaucazia, Asia Centrală și Mongolia” (1995-1997); „Relațiile cu China, Hong-Kong, Macao, Taiwan și Coreea” (1997-sept. 1998)

PS Rectificare bugetară

pe scurt Guvernul a adoptat pe 6 septembrie proiectul de rectificare a bugetului pe 1998. Acesta va fi promovat prin ordonanță de urgență și reprezintă o ajustare fiscală de cel puțin 2% din PIB.

Rectificarea va fi realizată, în special, prin reducerea cheltuielilor ministerelor. Guvernul va pune la punct și un mecanism de colectare mai eficientă a taxelor și va impune o serie de taxe suplimentare. Începînd cu ultimul trimestru al acestui an, tuturor importurilor li se va aplica o suprațaxă de 3%, care va aduce bugetului aproximativ 700 de miliarde de lei. Vor crește și accizele la tutun și alcool, precum și taxele pentru jocurile de noroc și magazinele duty-free. În plan social, Guvernul va menține indexările lunare pentru pensionari. Pînă la sfîrșitul anului, bugetarii nu vor mai primi indexări. (A.B.)

economia românească

schimbarea modului de taxare a proprietății.

În România, în continuare, proprietarul de imobil sau de teren are multe probleme – fie că își revendică o proprietate, pe care o câștigă greu și împotriva unei legislații, fie că, după ce o are, trebuie să investească, pentru a o face funcțională, pentru că ea a fost distrusă. Și, în această situație, proprietarul ar trebui poate să fie încurajat.

Noi avem un sector public coplesitor. Prin tot; prin dimensiune, prin legislație, inclusiv prin spiritul unor legi, prin modul în care oamenii aplică legile. Chiar disputa în societatea românească privind restituția. Și tocmai pentru că sectorul public este precumpănit, și coaliția de interese, în bună măsură, este împotriva găsirii unor rezolvări care să ajute proprietarul.

Vom primi salariile!

Mulți bugetari se tem, în săptămânile din urmă, că s-ar putea ca salariile să nu se mai primească sau să se primească cu întârziere. Se va întâmpla și la noi ceea ce am observat în Rusia sau în Moldova?

Sub nici o formă ceea ce s-a întâmplat în Rusia și Moldova. Noi am avut accidente; este adevărat, au fost unele întârzieri. De pildă, nu s-au plătit la timp pensiile, în anumite situații. Acele accidente ar fi putut fi evitate și rectificarea are în vedere să asigure oamenilor salariile și pensiile. N-ar trebui să ajungem în acea situație și nici nu văd cum am putea ajunge într-o situație similară cu cea din Rusia și Moldova. Și vă spun și de ce. Pentru că, în cazul cel mai rău – n-aș dori să ajungem acolo – poate fi crescut deficitul bugetar.

Mă gândesc că și ei puteau face același lucru. De ce nu l-au făcut?

Pentru că economia rusă în largă măsură este barterizată. Trocul este modalitatea preferată prin care se mijloceste schimbul. Moneda acoperă o zonă din ce în ce mai mică din tranzacții. De fapt, s-a redus deficitul bugetar în Rusia și s-a luptat contra inflației (și ea ajunsese la cca 10% anualizat) prin neplata salariilor bugetarilor. La noi au fost câteva întârzieri. Dar nu se poate constata neplata de salarii și de pensii. Orice paralelă, în opinia mea, este neavenită.

Foarte bine! Nu putem decât să ne bucurăm. Totuși, în ultimele luni aproape nu mai vedem, când se prezintă cifrele statistice, decât declin: declinul producției industriale, mărirea deficitului balanței comerciale, tot. Este declinul acesta remedial?

Pentru prima parte a anului, econo-

mia s-a aflat în ceea ce aș numi inerția anului 1997. Să ne aducem aminte că anul trecut economia a căzut, ca medie, cu 6,6%. Acest lucru a însemnat că nivelul producției, în noiembrie-decembrie, față de cel din ianuarie-februarie, era cu aproximativ 10-12% mai mic. Opinia mea este că în lunile care urmează vom constata un ușor reviriment al producției industriale. Iulie și august, îndeobște, nu suntacompaniate de un nivel mai ridicat al producției, pentru că sînt luni de vacanță. Pentru septembrie, octombrie, noiembrie, aștept un reviriment în ceea ce privește producția industrială. Referitor la inflație, evoluția este îmbucurătoare, deși din perspectiva bugetului nu pot să nu fiu îngrijorat, deoarece acesta s-a construit pe o rată de 45%. Cu cât inflația este mai mică, în mod ironic, au atât avem probleme mai mari cu deficitul bugetar. Pentru august, anticipez cel mai scăzut nivel al inflației pentru acest an, 0,5-0,6%. Va fi aproape de ceea ce am înregistrat anul trecut: 0,7 în iulie, după care, în august, a fost 3,3%. În lunile următoare s-ar putea să ajungem iar la un nivel mediu de 2% pe lună și inflația să fie ținută sub control.

O cifră care m-a bucurat este cea privind balanța comercială în iunie. În aprilie am avut un deficit comercial de cca 230 milioane dolari, care a urcat în mai la 297 milioane. Era o tendință evidentă de creștere care contura pentru acest an un nivel al dezechilibrului de peste 3 miliarde dolari. Int-adevăr îngrijorător, pentru că, în conjuncție cu deficitul bugetar, situația macroeconomică a țării ar sugera posibilitatea ca în 1999 să ne confruntăm cu dificultăți mari. Dar în iunie am înregistrat 120 milioane dolari deficit comercial, care este o scădere considerabilă.

Considerați că e o tendință sau un accident?

Nu vreau să mă hazardez. Interesant este că și exportul a crescut față de aprilie-mai și importul a scăzut față de aprilie-mai. Cineva ar putea spune că este un accident, să nu ne grăbim, deci. Oricum, dacă diferența era de ordinul câtorva zeci de milioane dolari, nici nu aș fi menționat acest fapt. Dar a avut loc o reducere masivă.

„S-a pierdut mult timp în procesul de privatizare“

Deși nu depinde chiar de domeniul dumneavoastră, cum vedeți, ca economist, procesul de privatizare? Avem sentimentul că din motive de diverse naturi, și externe și interne, la noi, întreprinderile românești, chiar și cele profitabile, atrag tot mai puțini investitori străini.

Sînt îngrijorat nu numai ca ministru de Finanțe care mizează pe veniturile din privatizare, deși v-am spus că utilizarea lor nu poate fi la discreția noastră, dar și în perspectiva a ceea ce înseamnă o economie performantă. Nu sînt mulțumit.

Credeți că totuși marile întreprinderi – RomTelecom, băncile – se vor privatiza în limitele prognozate?

Cred că stă în puțința politică a acestui guvern, și în puțința operațională, de a privatiza piesele de bază ale programului din acest an: RomTelecom și cele două bănci. Este adevărat că avem o conjunctură care nu este favorabilă și este posibil ca cifrele pe care le-am estimat ca încasări, atunci cînd privatizările vor avea loc, să fie sub cele programate de noi. Dar să nu uităm că s-a pierdut foarte mult timp în procesul privatizării – și nu vorbesc de ultimii doi ani – și că acum mergem împotriva curentului. Asistăm la o fugă de capital, capitalul se duce către zonele sigure, iar acestea sînt economiile așezate, tocmai cele dinspre care ar trebui să vină capitalul. România, într-un fel, dorește să grăbească un proces împotriva curentului. Și schema pe care o preconizăm are în vedere sprijinirea procesului de privatizare, mă refer la vînzarea creanțelor.

Sperați că aceste creanțe își vor găsi cumpărători?

Aici aș vrea să fac o remarcă. Am citit în materialul domnului Orescu, care are observații pertinente, că succesul acestei operațiuni depinde de atractivitatea pieselor care vor fi oferite. Se cuvine să pornim cu o dimensiune a operațiunii care să garanteze succesul. Dacă vom oferi, să spunem, 500 de întreprinderi în stare deplorabilă, neatractive, vom eșua. Dacă vom începe cu 5-6 piese care sînt atractive, pentru care există cumpărători de creanțe, ceea ce înseamnă și investitori, vom reuși. Așa trebuie să facem. *Small is beautiful*, în acest sens, înseamnă să pornim cu o dimensiune a operațiunii care garantează succesul, care conturează mecanismul, care pune leul pe acesta. Pentru că, dacă se realizează cîteva tranzacții importante, înseamnă că mecanismul funcționează și se dă încredere.

Vă oprește cineva, e o dispută în problema aceasta?

Nu. Cei mai mulți miniștri care sînt interesați au manifestat susținere pentru această schemă. Și Ministerul Sănătății este interesat să se recurgă la ea, și ministrul Muncii, și domnul ministru Radu Berceanu. Nici domnul Sorin Dimitriu nu este împotriva, a și salutat-o într-o șe-

dință de cabinet. Nu vreau să anticipez, eu cred că poate și merită să fie încercată. Dar trebuie să ne dimensionăm în mod înțelept operațiunea. În sensul cîte piese și care piese.

Iarăși vor apărea niște liste controversabile?

Eu nu sînt adeptul listelor. În primul rînd, atractivitatea nu trebuie să o definească vînzătorul. Atractivitatea o definește cel care dorește să achiziționeze și creanța și, automat, să devină acționar. Dacă așa stau lucrurile, lista este irelevantă. Sigur că eu pot să am în minte ceea ce ar putea fi atractiv, dar nu contează, în ultimă instanță, ce gîndesc eu sau ce gîndește cabinetul în sensul acesta, ci cei care vor să achiziționeze. Trebuie să avem în vedere o noțiune rar utilizată în dezbaterile publice, ceea ce anglo-saxonii numesc „*valoare ascunsă*”. Cei care știu cel mai bine cum se pot modifica active, cum se poate modifica un flux de venituri și de cheltuieli, aceia sînt cei care doresc să se ocupe de afaceri, aceia sînt interesați de „*valoarea ascunsă*”.

Ne întorcem la basmul Cenușăresei, fata frumoasă ascunsă sub o înfățișare deplorabilă? Problema e dacă vom găsi și Prințul.

Eu cred că există. Sînt convins că avem organizații în economie, în societatea românească, care, în fapt, funcționează ca niște bănci de date. Există multă informație stocată, dar ea nu este neapărat la iveală, nu este publică. E important ca informația să poată fi achiziționată. Cei care vor dori să investească, să cumpere creanțe, să fim convinși că vor fi dispuși să obțină și acea informație. Iar în momentul în care își vor manifesta dorința să cumpere creanța, ei vor fi știind atunci cîtă valoare ascunsă există într-o întreprindere care, în momentul de față, are o înfățișare descurajantă. Mult din istoria economică a acestui țării, înțelegă ca valoarea economică a întreprinderilor, este irelevantă, pentru că există multă *valoare ascunsă*. Aceasta este și logica după care privatizarea trebuie grăbită, pentru care trebuie să definim drepturile de proprietate. Pentru că trebuie să avem un acționar responsabil. Dacă nu acceptăm aceste adevăruri simple, înseamnă că punem sub semnul întrebării mersul istoric spre o economie de piață.

Interviu realizat de
Andrei Cornea

Joi, 10 sept. ora 21-24
Concert live & Vernisaj
Jazz UNIT & Grupul Rostopasca

Duminică, 13 sept ora 18
Jazz on a Sunday AFTERNOON
JAZZ UNIT PLAY STANDARD'S

Luni, 14 sept. ora 21
TEATRUL LUNI:
Maia Morgenstern – în spectacolul
Chiria an voyage
La pian: Dorina Crișan Rusu
Muzica: A. Flechtmacher

The best place to hear Jazz is here

Joi, 17 sept. ora 21
Concert JAZZ
Shabah Trio (Cluj)

Duminică, 20 sept. ora 18
Jazz on a Sunday AFTERNOON
debut: Ruxandra Zamfir – (Vocal)
în concert cu Jazz UNIT

Luni, 21 sept. ora 21
TEATRUL LUNI prezintă
Coca Bloos – în spectacolul ASTFEL
La pian: Lucian Ban

NEMIRA

Pierre Riffard
DICȚIONARUL
ESOTERISMULUI
Traducere din limba franceză
de DOINA și GHEORGHE PIENESCU

Există sute de enciclopedii, dicționare și nomenclatoare pentru domenii ca ocultismul, mișturile și simbolurile, misticismul sau astrologia. Până la lucrarea lui Pierre Riffard însă (1983, reeditată în 1993), nu exista un dicționar al esoterismului.

Francisco Vergara
TEMEIURILE
FILOZOFICE ALE
LIBERALISMULUI
Traducere din limba franceză
de FELIX OPRESCU

Lucrarea lui Francisco Vergara argumentează că liberalii secolului nostru (pe care autorul îi numește ultraliberali) se revendică într-o manieră cu totul specială de la clasiicii secolului al XVIII-lea.

Comenzi: C.P. 26-38 București

Convenția-

Intransigența formațiunilor civice jonează partidele

Considerați formula actuală a CDR ca fiind satisfăcătoare? Dacă nu, de ce?

Formula actuală nu a apărut dintr-un rece calcul politic în care s-ar fi pus pe-o coloană avantajele și dezavantajele unei asemenea asocieri, ci din disperarea colectivă a celor care văzuseră în răsturnarea din '89 sfârșitul comunismului și descoperirea în realitățile anilor următori doar o prelungire în travesti a acestuia. Neacceptarea acestei stări de lucruri a strâns la un loc, la sfârșitul anului 1991, partide istorice în curs de reorganizare cu partide care abia se inventaseră și organizații civice care înțelegeau că societatea civilă nu poate fi indiferentă la natura partidelor aflate în competiție și trebuie să sprijine pe cele dispuse să accepte jocul democratic și reinstaurarea statului de drept. Ponderea acestor formațiuni partidice și nepartidice era extrem de diversă, unele depășeau sute de mii de membri, altele nu atingeau nici măcar sute, iar impactul public al „civicilor” era mult mai mare decât al partidelor. Ideea acestui conglomerat, neobișnuit și neomogen, a aparținut Alianței Civice (care mai făcuse – prin crearea unui partid care să-i poarte numele, înscris în CNID – o încercare de a transfera partidelor din Convenție propria credibilitate). Legătura dintre forțele componente a fost dorința ieșirii din postcomunism și s-a dovedit destul de puternică nu numai pentru a asigura coeziunea, ci și pentru a condamna la dispariție pe cei ce au părăsit-o. Reamintesc toate aceste lucruri pentru a înțelege corect răspunsul meu la întrebarea dumneavoastră: nu știu dacă formula de până acum a CDR este satisfăcătoare (satisfăcătoare pentru cine și pentru ce?), dar știu că ea este purtătoarea unei aure care a asigurat în cele din urmă câștigarea alegerilor și care s-a datorat prezenței și impactului public al principalelor formațiuni civice. Această aură este amenințată serios de prestația coaliției de guvernare și de nefuncționarea Convenției.

Spuneți că n-ar fi fost posibilă câștigarea alegerilor fără asociațiile civice. Puteau fi implicate mai mult după alegeri (în administrație etc.)?

Vorbesc în numele Alianței Civice și în mod fatal mă voi referi mai ales la ea. Membru fondator și inițiator al Convenției, AC a făcut tot ce i-a stat în putere pentru a asigura coeziunea CDR, pentru a realiza o formă coerentă de funcționare a acesteia și pentru a o duce spre putere. N-am cerut nici o parte din această putere, dar am cerut cu insistență un control sever asupra calității morale și de competență a oamenilor care aveau s-o exercite, după cum am cerut respectarea strictă a angajamentelor asumate în timpul campaniei electorale.

Precizez că acest drept de control al calității oamenilor și al respectării ideilor nu l-am cerut pentru noi asupra celorlalți, ci l-am văzut ca pe o formă de responsabilitate a tuturor, iar respectarea angajamentelor nu înțea doar de o conduită corectă politic și eficientă electoral, ci și de respectarea propriei identități doctrinare.

Nimeni nu neagă contribuția determinantă a Alianței la campaniile electorale ale Convenției (de la elaborarea strategiilor și programelor la scrierea sloganelor și imaginarea afișelor, de la bătuțul satelor la găsirea principalilor candidați). Și totuși, imediat după victorie, printr-un artificiu juridic, Convenția a fost considerată ca fiind formată doar din partide, în așa fel încât coaliția de guvernare nu a fost deranjată de intransigența „civicilor” și, în timp ce de doi ani de zile toată presa rîde de lipsa celor 15.000 de specialiști, dosarele specialiștilor propuși de Alianța Civică (și

Historic CDR

● Ideea alianței între partidele politice și asociațiile civice care se împotriveaua regimului Iliescu a apărut încă din 1990. Omul politic care a susținut această idee a fost Corneliu Coposu. Pe 7 noiembrie 1990 ia ființă Alianța Civică, care a dezvoltat o strategie de creare a unei astfel de alianțe. În decembrie 1990 se constituie CNID (Consiliul Național pentru Instaurarea Democrației), un club politic format din PNT, PNL, PSDR și PER. Urmează constituirea la Cluj a Forumului Democrat Antitotalitar (AC și CNID).

● Convenția Democrată ia ființă în decembrie 1991 și reușește să aibă un prim succes în alegerile locale din 1992. Ea era formată în acel moment din 16 formațiuni, dar numai două organisme civice făceau parte din Consiliul Național al CDR – Alianța Civică și AFDPR.

● În 1992, după alegerile locale, PNL sub conducerea lui Radu Câmpeanu părăsește Convenția. Reintră în 1995, când președinte al partidului este Mircea Ionescu-Quintus. La începutul lui 1995, UDMR a fost silit să părăsească Convenția. Ulterior, PAC și PL '93 au plecat și ele, nemulțumite de Protocol.

● CDR câștigă alegerile parlamentare și prezidențiale din noiembrie 1996.

● După ce, în decembrie 1997, Alianța Civică prezintă o propunere de revitalizare a CDR, se ia hotărârea ca fiecare dintre formațiuni să-și propună propriul proiect. Lucrurile sînt tergiversate și, în aprilie 1998, Alianța Civică hotărăște să se „autosuspende”. După ședința Consiliului Național al CDR, din 3 septembrie 1998, se constituie o comisie pentru alcătuirea noului Protocol de asociere al CDR.

CDR înainte de câștigarea alegerilor

conținând nu numai impresionante C.V.-uri, ci și propuneri concrete pentru realizarea reformei în domeniile lor de specialitate) zac nedeschise prin birourile prăfuite ale Convenției sau ale Fundației Române pentru Democrație. Totul se petrece ca și cum cineva ar avea interesul ca oamenii competenți și necompromiși să nu fie descoperiți, pentru a nu periclita situația celor compromiși și incompetenți, bine instalați, de decenii, în posturi. Dificil nu este să descoperi cine are acest interes, ci să afli care poate fi legătura între acest interes și interesul partidelor din Convenție. Un lucru este sigur: intransigența formațiunilor civice este de natură să joneze partidele atât în ceea ce privește cedările și compromisurile din cadrul coaliției de guvernare, cât și în ceea ce privește propria lor tranziție morală dinspre opoziție spre putere. Și, pentru ca această intransigență stinjenitoare să nu mai aibă cadru de manifestare, Convenția Democrată a încetat pur și simplu să funcționeze.

Ce ar trebui să facă în continuare Convenția? Care estimați că îi vor fi șansele?

Alianța Civică s-a autosuspendat din CDR la patru luni după ce propusese un proiect de revitalizare și eficientizare a vechilor structuri CDR, atât la București cât și la nivelele județene și locale, prin organizarea unor departamente de strategie politică și de imagine și a unui secretariat capabil să asigure o funcționare la unison a formațiunilor și un dialog continuu între structurile de conducere și cele din teritoriu. Proiectul nostru nu a fost însă luat în discuție, și cu atât mai puțin transformat în realitate, iar – în condițiile nefuncționării Convenției –, noi nu ne-am mai simțit în stare să girăm și să răspundem pentru lucruri pe care le aflăm din presă.

Acum, după încă o jumătate de an, optimismul meu în ceea ce privește șansele de funcționare ale Convenției este extrem de scăzut. Partidele nu par dispuse la o gândire politică de perspectivă care să le facă să înțeleagă și altceva decât aranjamentele de

moment, iar formațiunile civice ar fi absurd să accepte intrarea într-o nouă aventură electorală în aceeași poziție de aliați necondiționați (și încă umiliți de propunerea unor paliere diferite de pe care unii să decidă, iar ceilalți să gireze orbește un joc pe care experiența acestei legislaturi l-a dovedit măsluit). Pe de altă parte, în lipsa formațiunilor civice, axa PNȚCD-PNL nu are cum să se substituie în conștiința publică adevăratei Convenții. În ceea ce ne privește, întoarcerea Alianței Civice în Convenție nu se va putea produce decât dacă aceasta este dispusă să redevină un organism viu, în stare de funcționare. Și cu cât această funcționare va începe mai tirziu, mai aproape de alegeri, cu atât problema întoarcerii noastre se va pune mai puțin. Pentru că noi n-am gândit Convenția ca pe o formă fără fond care se animă din patru în patru ani pentru a atrage electoratul, ci ca pe o soluție responsabilă pentru ieșirea țării din dezastru. Un dezastru care continuă.

REMUS OPRIS,
vicepreședinte PNȚCD

Formațiunile civice – actori politici, nu spectatori

Considerați satisfăcătoare actuala organizare a Convenției Democratice?

N-aș spune că este satisfăcătoare, atîta vreme cît AC s-a autosuspendat, AFDPR e pe cale să-i urmeze exemplul, nu există o suficient de bună conlucrare în cadrul filialelor județene și nici o bună comunicare între Consiliul Național și teritoriu. Acum este momentul să se facă aceste clarificări, tocmai pentru a se asigura reactualizarea structurală și programatică a CDR. Ea trebuie să-și păstreze utilitatea și ca alianță aflată la putere, nu doar în opoziție, cum a fost. De altfel, scopul constituirii ei a fost cucerirea puterii politice și înfăptuirea programului său politic. Este obligatoriu să facem un bilanț al realizărilor și nerealizărilor Convenției, după cum este obligatoriu, în lumina viitoarelor alegeri, atât locale, cât și generale, ca partidele politice să-și cristalizeze programe care să definească acel vector programatic al Convenției Democratice.

Prin Protocolul politic, înregistrat la tribunal în formulă nouă care cuprinde doar partidele politice CDR a încercat să se adapteze. Nu înseamnă însă că intenția PNȚCD este de îndepărtare a formațiunilor civice. S-a dovedit că partidele politice au nevoie de ele în Convenție nu doar ca spectatori, ci ca actori politici, ca factori de decizie politică. Nu poți cere organizațiilor civice doar să suporte decizia politică, fără ca să ia parte la elaborarea ei. Nu sînt de acord cu o serie de idei care s-au vehiculat, și anume, de a se configura Convenția pe un aspect bicameral, cu o Cameră a partidelor și alta a formațiunilor civice.

Alegerile din '96 ar fi putut fi câștigate fără ajutorul asociațiilor civice?

Convenția este nu doar o sumă a ponderii fiecărei formațiuni în sine, ci mai mult decât atât. La toate sondajele de opinie există un anume segment de electorat care votează Convenția în ansamblu, fără să poată preciza pentru care anume formațiune a ei.

La ora actuală, mai există acest ansamblu al Convenției?

Cred că da. Sînt convins că trebuie să întindem o mînă Alianței Civice, ea trebuie să crească încrederea între formațiuni. Va trebui, poate, ca în alegerile din 2000 să facem față unei concurențe venite din par-

impozitului pe proprietate. Ministerul Privatizării va avea ca obiectiv principal reorganizarea FPS și accelerarea apariției pe piața de capital a societăților comerciale aflate pe lista de privatizare. Ministerul Agriculturii și Alimentației va avea ca prioritate încheierea reformei în agricultură, prin privatizare și concesionare. Ministerul Justiției se va ocupa mai cu seamă de combaterea corupției și a crimei organizate, prin modificarea Codului penal și a Codului de procedură penală. Finalizarea Legii zonelor defavorizate și

promovarea ei ca ordonanță de urgență se va afla în atenția Ministerului Reformei. Ministerul Educației Naționale va trebui să finalizeze reforma unităților școlare, iar Ministerul Sănătății va implementa de urgență structurile din sistemul național de asigurări sociale de sănătate. Prioritățile Ministerului Muncii și Protecției Sociale constau în promovarea proiectului legii privind crearea sistemului național de pensii capitalizate, administrate privat, precum și derularea unui program special de măsură de combatere a șomajului. (A.B.)

PS pe scurt

Întîlnire la Cotroceni
Președintele Emil Constantinescu s-a întîlnit vineri, la Palatul Cotroceni, cu liderii coaliției guvernamentale și cu premierul Radu Vasile. În cadrul întîlnirii, s-a reafirmat sprijinul categoric pentru actualul cabinet și s-a adoptat o declarație privind prioritățile reformei, pentru următoarele șase luni. Astfel, Ministerul de Finanțe va trebui să se implice mai activ în soluționarea blocajului financiar, reducerea fiscalității și recalcularea

o formă fără fond ?

tea unei puternice alianțe de stînga.

Care credeți că vor fi atunci șansele Convenției?

Dacă se va perpetua starea de acum, sînt convins că am putea fi penalizați de o parte a electoratului.

Credeți că noul Protocol va duce la o revigorare a Convenției?

În necesitatea adoptării unui nou Protocol crede toată lumea, numai că sînt încă puncte de vedere ne-armonizate. De pildă, celebrul articol 46, asupra căruia există deja două alternative. Una, îmbrățișată de organizațiile civice, dar și de o parte din partide, ce face ca toate deciziile CDR ca alianță politică să fie validate obligatoriu și de CDR ca formă de asociere de partide și organizații civice. Celălalt punct de vedere, exprimat, cel puțin în trecut, de PNL, făcea referire la eliminarea acestui drept de decizie. Amendamentele pe care le voi propune chiar și astăzi, 3 septembrie în Convenție fac referire la următoarele aspecte: hotărârile CDR care nu se circumscriu Legii partidelor politice sînt validate de către CDR ca formă de asociere dintre partide și formațiuni civice. Cele, însă, care fac referire la Legea partidelor politice rămîn a fi decise la nivelul CDR ca alianță de partide politice. Asta înseamnă, în fond, adaptarea regulamentelor noastre la textul și spiritul legii. De asemenea, atît alegerea președintelui Convenției, pe plan național, cît și alegerea președinților de organizații județene trebuie făcută de ansamblul Convenției, de toate formațiunile. Însă, pentru a se păstra și spiritul de alianță a partidelor, consider că președintele trebuie să fie ales din rîndul partidelor politice.

O problemă care s-ar putea pune este ce garanții vor avea, în viitor, structurile civice care vor avea reprezentanți în Parlament sau în administrația locală? În Protocolul de alianță politică se arată că listele vor fi o expresie a ponderii partidelor politice, pondere exprimată de sondajele de opinie, realizate la data respectivă, dar și o expresie a deciziilor luate în concordanță cu Regulamentul de funcționare al Consiliului CDR. Or, în acel Regulament se poate trece principiul negocierii unor locuri care să fie rezervate reprezentanților acestor formațiuni civice, în cadrul partidelor ce compun alianța politică. Aș mai preciza ceva. Nu există doar tendința de a se părăsi Convenția, ci și tendința de înscriere în Convenție. Astfel intenționează să facă o serie de organizații civice, cum sînt PROPACT-ul sau Convenția Medicilor Democrați.

TICU DUMITRESCU,
președintele AFDPR

Convenția – o haină de vreme rea

Cum arată Convenția Democrată la doi ani de la cîștigarea alegerilor?

În imaginea publică, CDR a însemnat simbolul unității forțelor democratice, care-și propuneau înlăturarea sechelelor comunismului. Ideea aceasta de unitate se dovedește în continuare, în criza în care ne găsim, singura forță care mai atrage interesul unei părți a opiniei publice, după cum ne arată sondajele de opinie. Așa se explică de ce există diferențierea între rezultatul sondajelor pe partide și cel al Convenției. La ora actuală, singurul lucru care trebuie făcut de Convenție este acela de a se regăsi, nu de a se redefini, fiindcă a fost destul de bine definită. Convenția a reușit să-l înlăture pe Ion Iliescu. Tragedia Convenției începe abia în momentul în care, „îmbătați” de perspectiva guvernării, liderii partidelor politice au dat-o deoparte, ca pe o haină de vreme rea. Că guvernarea n-a fost deloc mulțumitoare este foarte clar acum. Păcatul cel mare al partidelor din Convenție a fost că au început să trateze cu gruparea Roman. Petre Roman vine dintr-o nebuloasă comunistă. Jocurile pe care le fac în ultimul timp, el și gruparea lui, nu partidul său, au fost tot felul de diversiuni, de scenarii.

Dar Convenția n-a mai funcționat, nici pe plan cen-

tral, și nici pe plan local, unde, la nivelul unui județ, propunerile de directori de instituții, de întreprinderi etc., care au fost făcute de partide, nu au fost supuse discuțiilor acestor corum al CDR. Noi, asociațiile civice, mai puțin interesate partinic în politic, am fi putut spune, cum am spus-o la nivel central în cazul lui Crin Halaicu, cu cine nu sîntem de acord și s-ar fi ajuns poate la înlăturarea unor oameni care s-au dovedit a fi mai „râi” chiar decît oamenii lui Iliescu, pe care i-am schimbat. Iată cum un complex întreg de împrejurări și de probleme a știrbit imaginea CDR.

Lipsa de funcționare a Convenției e datorată unei voințe politice greșit direcționate?

E datorată faptului că n-au mai existat strategia, personalitatea și voința lui Corneliu Coposu. Dacă el ar fi trăit, altfel ar fi arătat lucrurile astăzi. S-a simțit lipsa unei autorități morale. Noi, AFDPR, am fost marginalizați, am vorbit în van, din an în paște cînd ne-am întîlnit. Tot asta a determinat Alianța Civică să facă pasul de a se autosuspenda. Poate că am fi făcut și noi același pas, dar la congresul nostru de anul trecut, de la Poiana Brașov, unde s-a pus această problemă, nu s-au întrunit decît în jur de 10 voturi pentru ieșirea din Convenție. 30 de filiale au dorit să încercăm să revigorăm Convenția. Dacă plecam și noi, cine să mai rămînă?

Credeți că ar fi fost posibilă cîștigarea alegerilor din '96 fără aceste asociații civice?

Categoric nu. Mi-amintesc o declarație a domnului Corneliu Coposu, atunci cînd s-a început încercarea de îndepărtare a asociațiilor civice din CDR – cel care a inițiat primul act de acest gen a fost Radu Câmpeanu, i-au urmat apoi Nicolae Manolescu și Dinu Patriciu. Domnul Coposu a spus: „Nu pot să concep Convenția Democrată fără Asociația Foștilor Deținuți Politici și Alianța Civică”. Trebuie să se știe că cetățenii acestei țări n-au ales și n-au votat o doctrină. Ei s-au orientat în primul rînd după valoarea morală și politică a oamenilor.

Or, de zestrea aceasta morală n-avem voie să nu ținem seama. N-avem voie să facem jocul unor oameni nu veniți în Convenție – să nu se uite că noi sîntem și fondatorii Convenției, noi am primit și PNL actual, am participat la înlăturarea de bază dintre domnul Ionescu-Quintus și Corneliu Coposu înaintea venirii liberalilor în Convenție. Apoi, cei care ne cer acum să plecăm ar trebui să se gîndească dacă au cu ce să înlocuiască, măcar numeric, forța politică pe care o reprezentăm.

Ce ne puteți spune referitor la viitorul Convenției? Va avea șanse să cîștige alegerile?

Convenția este atît de erodată astăzi, încît ceea ce trebuie să ne propunem este să obținem măcar rezultatul pe care l-am avut la alegerile anterioare. Asta nu depinde numai de Convenție, ci și de ceea ce va reuși guvernul Radu Vasile să realizeze: dacă va mai putea el să oprească declinul economic în care ne aflăm.

parlamentării UDMR vor vota în conformitate cu programul UDMR și nu cu programul comun de guvernare. Parlamentarii UDMR vor sprijini inițiativele majorității guvernamentale doar atunci cînd acestea coincid cu programul Uniunii. Consiliul Reprezentanților Unionali a luat în dezbatere și posibilitatea părăsirii imediate a Guvernului. În favoarea acestei propuneri au votat doar 18 membri CRU, restul de 68 opînd pentru data de 30 septembrie. (A.B.)

PAUL PĂCURARU,
vicepreședinte PNL

Decizia politică - fără asociațiile civice

În ultimul timp s-au accentuat disensiunile în interiorul CDR între partide și formațiunile nepartidice. Cum le va rezolva Protocolul modificat?

Aceste tensiuni vin din modul diferit de angrenare în activitate a formațiunilor civice și a partidelor: partidele participă prin grupurile parlamentare și prin membrii din guvern la activitatea, legislativă și executivă, în timp ce asociațiile civice, care au, de altfel, un rol important, sînt în afara mecanismului de decizie strategică și operațională.

Există, conform Legii partidelor, obligativitatea ca CDR, fiind alianță politică, să se definească îndeosebi prin partidele care o compun. Pe de altă parte, Convenția este o alianță largă care cuprinde atît partide, cît și un număr de nouă asociații civice, și în aceste condiții funcționarea politică și angrenajele politice sînt mai dificil de realizat. După noiembrie 1996, Convenția a intrat într-un regim de conservare, datorită faptului că o bună parte din activul său politic a fost implicat sută la sută în activitatea parlamentară sau guvernamentală. Acest lucru s-a resimțit, deciziile și dezbaterile din interiorul Convenției au avut de suferit. Discuția care a apărut între partide și asociațiile civice se referă la participarea la decizie a asociațiilor civice. Pe de o parte, această cerere este îndreptățită, pe de altă parte, ea este greu de realizat, pentru că decizia nu este un simplu dat la care participi sau nu, ci înseamnă un număr interminabil de decizii la diverse nivele. A aduce fiecare subiect în dezbaterile unei alte instanțe este în foarte multe situații imposibil de realizat. Și în interiorul partidelor există disfuncții grave de comunicare. A încerca să suplinim printr-o simplă idee toată această realitate complexă este un lucru destul de dificil. În opinia noastră și a PNȚCD, Convenția trebuie menținută în actuala formulă și cu participarea asociațiilor civice. Este aproape obligatorie consultarea periodică cu asociațiile civice, contactul lor cu realitatea fiind extrem de prețios. Ele pot aduce semnale asupra unor probleme care uneori scapă liderilor politici sau președinților de partide. Opinia noastră este că, și în viitorul Protocol al Convenției, asociațiile civice vor trebui să participe la vot, în schimb va trebui reținută ideea că există și o autonomie a partidelor în ceea ce privește listele electorale.

Protocolul actual suportă multe îmbunătățiri, sînt deja venite propuneri. Toate trebuie asamblate și negociate. S-a constituit o echipă care va redacta textul lui final, așa încît să se ajungă la un punct de vedere comun, care să nemulțumească cît mai puțină lume. Dar ideea de a participa la decizia este greu de realizat, cu atît mai mult cu cît Convenția nu are încă structurile, departamentele și mecanismele tehnice de pregătire a unui astfel de mecanism.

Știu că în proiectul de refacere al CDR înaintea de Alianța Civică se cere tocmai constituirea unor astfel de departamente, pentru o minimă organizare a Convenției.

Aceste departamente, pentru a fi reale și eficiente, trebuie să înlănească niște principii de organizare la care în momentul de față nu s-a gîndit prea multă lume. Departamentele trebuie să aibă un personal de înaltă specialitate, în general greu de găsit și de pus la o activitate continuă și responsabilă în condiții de voluntariat. Dacă nu-ți crezi structuri plătite, cu continuitate în activitate, cu responsabilitate directă, lucrurile nu depășesc zona provizoratului. Or, nu văm cum ar putea Convenția, nici din punct de vedere financiar, nici tehnic, să organizeze astfel de structuri.

Pagini realizate de Răzvan Paul

Editura Nemira anunță concursul de literatură pe 1998

Ediura Nemira anunță concursul de literatură, 1998, cu următoarele secțiuni: roman, eseu (în colecțiile Purgatoriu, Totem) și literatură SF (în colecția Nautilus). Manuscrisele premiate vor fi editate în colecțiile mai sus menționate. Pentru a participa la concurs, manuscrisele se vor expedia pe adresa Editurii Nemira: Piața Presei Libere nr. 1, corp D, et. 3, sector 1, București sau C.P. 33-22, sector 1, București, menționând secțiunea și purtând un motto (în locul nu-

EDITURA

N

melui expeditorului). Același motto și datele personale vor fi încheiate într-un plic care va însoți manuscrisul. Data limită de expediere a manuscrisului va fi 15 octombrie a.c. (data poștei). Printre premianții Concursului Nemira se află: H. R. Patapievic, Radu Aldulescu, Daniel Bănuțescu, Caius Dobrescu, Simona Popescu, Andrei Comea. Câștigătorii vor fi anunțați la începutul lunii decembrie. Manuscrisele necăștigătoare nu se înapoiază.

PS
pe scurt

Întîlnire CRU

Consiliul Reprezentanților Unionali a decis, pe 6 septembrie, la Cluj, ca UDMR să părăsească Guvernul, din 30 septembrie, dacă, pînă la acea dată, Parlamentul nu va adopta Ordonanța de Urgență 361/1997 de modificare a Legii învîntămîntului. Începînd cu 7 septembrie, UDMR nu mai consideră obligatorie respectarea înțelegerilor din coaliție:

Fenomenul legionar este reprezentativ pentru contextul de „schizofrenie socială” caracteristic perioadei interbelice. Între discursul legionar și faptele Legiunii există o discrepanță nesemnificativă nici de frunții Mișcării, nici de aderenții ei de renume intelectual: o „miopie politică” generalizată. Asasinarea lui N. Iorga, ideologul naționalismului românesc, a fost un „paricid”. Răspindirea și răsunetul ideologiei de extremă dreapta în România în cele mai variate medii, dar mai cu seamă în rîndul intelectualității, se explică (după Sorin Alexandrescu) și prin faptul că legionarii au atins un punct sensibil al imaginării colectivelor românești: mitul „regenerării” prin distrugere și moarte, al jertfei necesare pentru a putea clădi.

Revoluția de dreapta

Este oricum limpede că *atitudinea*, nu ideile legionarilor, a constituit cheia succesului lor. Explicația acestui succes nu vine așadar din condiții sociale și politice punctuale — șomajul elitelor culturale (cum a explicat M. Eliade, ca și Z. Ornea), sărăcia exasperată a unor categorii de țărani (F. Veiga), slăbiciunea sistemului politic românesc (H. Roberts, E. Weber) —, care au constituit numai condițiile, nu forma concretă a succesului; aceleași condiții împlinite puteau asigura și succesul altor forme de protest social. Explicația succesului legionarilor vine, cred eu, din faptul că numai ei au știut să toarne nemulțumirea socială, prin înseși corpurile lor, în tiparul mitului cultural fundamental românesc: regenerarea periodică prin distrugere și sacrificiu. Nu haideucismul, caii albi, cîntecul, ortodoxia, taberele de muncă, frumusețea lui Codreanu, ori textele lui, au determinat succesul; acestea au fost doar ingredientele, regia, opera abilită a managerului de la secția *public relations*. Adevăratul apel la structurile adînci ale mentalității românești a atins modul în care și masele, și intelectualii credeau — tradițional și deci adesea inconștient — că se mișcă lumea și cultura, aflate, deopotrivă, sub legea blestemului și a sacrificiului creator, lege mai veche decît și ortodoxia și modernitatea. Cheia succesului este deci acest complex politic-cultural al elitelor românești, existent și operant de aproape un secol în societatea românească. L-aș numi complexul de *radicalism etic* apărut în istoria modernă în spațiul care ar fi trebuit să fie ocupat atît de o rotație calmă a partidelor la putere, cît și de existența unei autentice *societăți civice*. Aceasta din urmă nepuțin să sancționeze vicile guvernului doar înlocuindu-l pe cel nedemn, ori lipsit de succes, cu un altul (reputat) superior, discuția a avut loc în termenii distrugerii din temelii a „Puterii” și „Regimului” precedent. Cu orice preț. *Götterdämmerung!*

Procedeele retorice ale legionarismului nu sînt deci inventate de ei, dimpotrivă, ei nu au făcut decît să preia de-a gata ce există în imensul curent autodestructiv reprezentat de Iorga, Crainic, Goga, Nae Ionescu, Nicolae Roșu, Mihail Manoilescu și alții alții. Departate de-a fi originală, „doctrina” legionară este un fel de *vulgata* a naționalismului românesc, un *pot-pourri* de idei prost digerate, dar incendiar exprimate și aplicate. Ceea ce Cioran, Noica și într-un fel Eliade au admirat, fascinați, la Codreanu era tocmai curajul de a trăi pînă la capăt miturile politice pe care ei, adevărații intelectuali, le puteau trăi doar ca idei. Legionarii au vrut să realizeze la propriu, prin foc și prin spadă, „transformarea la față” a României, exprimată în *livresc* de Cioran. Cum să nu-i fi admirat Cioran? Era, din punctul *lui* de vedere, normal să-i admire, și la fel de normal putea să-i admire filosoful sacru-lui și al spiritualității, Eliade, care vedea în ei cea mai pleneră realizare creștină

a poporului român. Noi considerăm, din perspectiva noastră de astăzi, această interpretare, în cel mai bun caz, drept o imensă naivitate. Dar în perspectiva lor de atunci, acei *desperados* legionari păreau a avea curajul nebun de-a trăi simbolurile la propriu. Nu altfel au reacționat alți „naivi” ai anilor șazececi, văzînd în mișcările stîngiste alte purificări îndelung așteptate ale „putredei” societăți occidentale. A spune că au supradiimensionat un „prăpădit” ca Cohn-Bendit, de exemplu, sau un „apucac” ca Che Guevara, este adevărat, dar *unfair*: acei, fie ei și *salonfähige* intelectuali de stînga, au văzut în Che insul care avea în fine curajul să-și joace viața pe niște metafore pe care ei, intelectualii, erau condamnați să le rumege în cabinet. Jean-François Revel observa la *tentation totalitaire* la intelectualii francezi îndrăgostiți de comunism în anii de zenit șazececi, în termeni aproape identici cu dragostea de fascism la intelectualii (români) din anii treizeci: aceeași absurdă critică total-destructivă a liberalismului, același oportunism, ca și aceeași slăbiciune a societății democratice în a se apăra. Douăzeci de ani mai tîrziu, la triumful aceluiasi slab liberalism, François Furet demască marea iluzie a intelectualilor de stînga în cuvinte din nou perfect potrivite iluziei vechilor intelectuali de dreapta (români): „[Cette illusion fondamentale] n'a pas été quelque chose comme une erreur de jugement qu'on peut à l'aide de l'expérience, repérer, mesurer, corriger; mais plutôt un investissement psychologique comparable à celui d'une foi religieuse, bien que l'objet en fut historique”. Nu altceva decît o „sectă religioasă” aveau să constate la Garda de Fier, cu admirație, și Eliade și colegii săi de generație români.

Nu numai intelectualii de dreapta au contribuit la crearea unui val uriaș de simpatie pentru legionari, dar și o mare parte a restului societății, purtați de aceeași credință în „regenerare”, indefinire de mijloacele folosite de aceasta. După fiecare crimă, popularitatea Gărzii creștea, socotită în număr de membri ori de voturi la alegeri. Mai mult încă, un fapt uluitor, asupra căruia nu s-a insistat de-ajuns, este acela că pînă în 1938, cînd începe dictatura regală, *toate tribunalele și toți jurații au achitat pe frunții legionari și uneori și pe inculpații respectivi*: complotiștii Codreanu, Moța, Gîrneală etc. din octombrie 1923; Ion Moța în 1924 pentru împușcarea lui Vernichescu; Codreanu în 1925 pentru uciderea prefectului Manciuc; Beza în 1930 pentru a fi tras în ministru Constantin Angelescu; Codreanu și alți frunții legionari în 1931 după dizolvarea Gărzii de Fier (imediat după aceasta Codreanu este ales deputat în parlament, la alegerile din 1931 și 1932); Codreanu și alți frunții în aprilie 1934, deși cei trei „nicadori” care îl asinasera pe Duca în decembrie 1933 — pentru „crima” de a fi dizolvat Garda de Fier și a fi arestat și închis la Jilava mulți legionari, dar nu pe „intrușabilul” Codreanu — sînt condamnați la muncă silnică pe viață (tribunalul „nu găsește probe” pentru implicarea lui Codreanu, deși acesta scrisese o scrisoare în care-l amenința pe Duca în legătură cu arestarea legionarilor cu numai opt zile înainte asasinării acestuia!); Codreanu etc. în 1937, din același motiv, după sadica asasinare a lui Stelescu în iulie 1936, deși „decemvirii” respectivi sînt condamnați la muncă silnică pe viață; 10 legionari în Cernăuți în 1937; cei 6 agresori ai rectorului Traian Bratu din

1937, în 1938. Din 1933 începe, dimpotrivă, asasinarea de către poliție, *fără proces*, a anumitor legionari, iar după 12 februarie 1938, cînd Carol al II-lea hotărăște, după preluarea puterii, reprimarea masivă împotriva legionarilor, aceștia încep să fie condamnați la detenție în lagăr (printre aceștia Nae Ionescu și Mircea Eliade) fără nici un proces, sau după un proces ridicol (mai ales cel al lui Codreanu, pentru scrisoarea trimisă lui Iorga), ori chiar asasinați: Codreanu, Nicadorii și Decemvirii pe

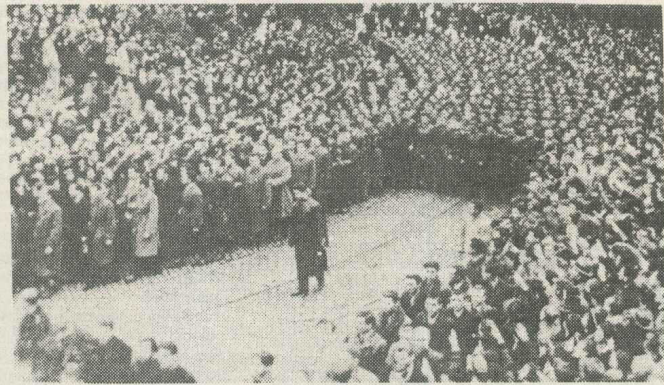
ră fiind o adevărată culme a paradoxului, în absurdul raport existent atunci dintre „guerilă” și stat: Codreanu, achitat pentru crime reale pînă în 1938, este condamnat și asasinat după aceea pentru vini imaginare (scrisoarea către Iorga, acuzația de-a fi în serviciul unei puteri străine, niciodată dovedită, și minciuna sfruntată a „fugii de sub escortă”). În ambele faze justiția funcționează complet în afara independenței ei constituționale, fiind la cheremul opiniei publice (adică al grupurilor de presiune legionare) pînă în 1938 și la dictatorului Carol după aceea. Cu puține excepții, deci, *elita legionară nu a fost niciodată judecată cîntit în România*, crimele ei reale fiind ori circumscrie la executanții acestora, ori achitate prin absurde referiri la „codul onoarei” (Moța față de Vernichescu) sau la „legitimă apărare” (a lui Codreanu față de Manciuc), pe cînd în ambele cazuri se putea ușor dovedi premeditarea crimei (Moța și Codreanu aveau arme asupra lor în locuri și situații în care normal era să nu le aibă). Cea mai flagrantă crimă, cea contra lui Stelescu, în 1936, este un scandal pentru că se datorează clar atitudinilor personale ale lui Stelescu la adresa lui Codreanu, pe care-l învinuia de minciună, chef cu maici la Agapia, primire de fonduri pe ascuns de la Vaida-Voevod și Malaxa, ca și de susținere din calea „prigoanei” după asasinarea lui Duca (1933): „*În timp ce toți stăteam la Jilava și în alte închisori, d-ta te adăpostea la o doamnă. Era o persoană dușmană acțiunii d-tale. Cum de v-ați împăcat așa de bine?*” Doamna respectivă, s-a spus, ar fi fost o rudă a doamnei Lupescu. Aceste acuze nu au fost niciodată lămurite de Codreanu, nici nu s-a spus clar care anume ar fi fost vina lui Stelescu pe care au pedepsit-o decemvirii, așa încît nu se știe nici dacă, și în ce măsură, Stelescu a spus adevărul. Rezultatul acestei *eclipse a justiției* în perioada respectivă, ca și a oricărui *spirit critic* printre aderenții la mișcare, cu excepția lui Stelescu, este faptul că în jurul Gărzii s-a ridicat o perdea de fum prin care se zăreau numai siluete romantice, animate de înalte coduri morale și acuente (numai) de către „canalii” (poliție, evrei și disidenți-trădători) de tot felul de orori, în timp ce ei nu făceau decît să „răzbu-nă” maltratați precedente, din pură sete justițiară. Aceasta a fost imaginea publică a Gărzii pînă în 1938: texte sublim-incendiare, tabere de muncă, gesturi romantice. Nu a existat nici o cercetare justițiară și nici o imagine publică alternativă. Semnificativ, chiar cronologia „oficială” a mișcării din 1941, publicată de editorul cărții lui Palaghiță înain-

Primul ministru I.G. Duca, asasinat pe peronul gării Sinaia de grupul legionar „nicadorii” (29 decembrie 1933)

29/30 mai 1938, 252 frunții în 21 septembrie 1939 în lagărele din Miercurea Ciuc (din „publicul” lui Nae Ionescu!), Vaslui etc., ca și zeci de alți legionari în toată țara. Riposta legionarilor rămași „afară” nu infirize: se trage asupra rectorului *Universității* din Cluj, Florian Ștefănescu-Goangă, în noiembrie 1938 („vina” lui a fost, pare-se, hotărîrea de-a fi desființat niște cantine studentești în februarie 1937), premierul Armand Călinescu pe 21 septembrie 1939, coordonatorul „prigoanei” antilegionare (asasinii lui, ca și 252 frunții legionari pomeniți mai sus, sînt asasinați în replică în aceeași noapte), 64 foști miniștri și oameni politici inovoați și ei de „prigoană”, în închisoarea de la Jilava pe 26/27 noiembrie 1940 (ei fuseseră închiși aici de noul stat național-legionar al lui Antonescu și Sima), asasinarea lui Iorga și Madgearu, pe 30 noiembrie 1940 (replică la asasinarea lui Codreanu exact 2 ani mai înainte).

Toleranța oarbă față de legionari pînă în 1938 este urmată de o reprimare oarbă după aceea, punctul de cotitură

Procesiune legionară la înmormîntarea generalului Gheorghe Cantacuzino (1937)

cuvîntul și fapta (II)

colectiv de miopie politică –

tea textului acesteia, ignora atît asasinarea lui Stelescu, cît și pe cea a lui Iorga și Madgearu; o refulare a crimelor celor mai odioase care ar atrage automat atenția unui psihanalist! Începînd cu 1938, dimpotrivă, Garda a fost lichidată, printr-o similară, deși inversată, „eclipsă a justiției”. Nici acum, și de fapt niciodată, cum am mai spus, nu a avut loc un proces real al legionarilor: revizuirea procesului lui Codreanu și achitarea lui în noiembrie 1940, sub guvernul Antonescu-Sima, are aceeași nulă valoare ca și exonerarea lui Traian Boeru de asasinarea lui Iorga, prin anii șaizeci, în Germania, de un „juriu de onoare” prezidat de generalul Ion Gheorghie, ultimul ambasador al lui Antonescu la Berlin, adversar alît al lui Sima, cît și al armistițiului de la 23 august 1944.

Nu aș vrea nici să mă erijez în judecător, nici să mă rezum la a constata greșeli, ci aș vrea să caut explicații. Din acest punct de vedere, cred că trebuie să acceptăm o realitate: da, în România a avut loc, din păcate, *la sfîrșitul anilor treizeci, o încercare de revoluție de dreapta*. Ea a fost precedată de o intensă campanie revoluționară în mass-media de către intelectuali de dreapta, și în politică de cîteva partide separate, sau de disidenți de dreapta în partidele democratice, de acțiuni populiste de „masificare” a mișcării de către legionari, de o reală popularitate, și de succese ale acestora în alegeri, ca și de toleranță în justiție, urmată după aceea de o represiune atît de absurd, ori neindemnată condusă, că i-a transformat pe legionari în martiri. Starea pre-revoluționară a crescut în intensitate după uciderea lui Codreanu și a dus la guerilă în perioada 1938–1940, la două încercări de insurecție armată – pe 3 septembrie 1940, cînd revolta este indignată în următoarele zile de demisia lui Carol și preluarea puterii de Antonescu, și pe 21–23 ianuarie 1941, cînd scurtul război civil este cîștigat de Antonescu – ca și la o „semi-guvernare” în perioada dintre aceste două date.

Renunțînd la „scuze” și complexe – „intențiile erau totuși bune” – prefer să spun lucrurilor pe nume. După care aș constata în concluzie acest interesant „paradox român”: noi am avut o autentică *revoluție de dreapta*, care n-a ajuns la putere pentru că a fost zdrobită de Carol și de Antonescu; nu am avut *nici o revoluție de stînga*, în schimb am avut un regim totalitar comunist de jumătate de secol! Și încă un paradox: Carol și Antonescu i-au zdrobit pe legionari, dar au pus în aplicare multe dintre doleanțele lor: legi rasiale antievreiești, românizarea întreprinderilor în țară și holocaust în Transnistria, partid unic și desființarea celorlalte partide, corporatism, încadrarea tineretului în organizații de stat, controlarea presei și, mai ales, alianța militară cu Axa. Ne putem întreba ce ar fi făcut în plus legionarii dacă prelau (complet) puterea, în afară de o represiune încă mai sâlbatică. Cu alte cuvinte, din punctul lor de vedere, legionarii ar fi putut spune că și-au atins scopul – revoluția de dreapta – în mare parte, dacă nu chiar total, *prin interpușii* dușmanii lor de moarte au fost interpușii lor fideli.

„Fenomenul legionar” Conferințele lui Nae Ionescu

„Fenomenul legionar” este titlul unei serii de patru conferințe ținute de Nae Ionescu în lagărul de la Miercurea Ciuc unde este internat în mai 1938, împreună cu un numeros grup de legionari

și de intelectuali „simpatizanți”. Preotul Ștefan Palaghită, martor și ascultător, a notat cele spuse de Nae Ionescu, și-a coroborat notițele cu amintirile altora și le-a predat lui Constantin Papanace, și el vechi legionar, care le-a publicat în 1940 și apoi în 1993, împreună cu ale sale considerațiuni. Referindu-mă la această carte voi utiliza termenii titlului între ghilimele, în buna tradiție a separării limbajului de metalimbaj, în timp ce utilizarea aceluiași cuvinte fără ghilimele referă la fenomenul social în sine. Și titlul articolului meu include, între ghilimele, titlul cărții lui Nae Ionescu, pentru că ea a fost punctul de plecare al propriilor mele reflecții, dar îi adaug „cuvîntul și fapta”, pentru a distinge cele două nivele ale legionarismului pe care acesta nu a vrut, sau nu a putut, să le

este integral, ci rezumativ, el constituie, cred, cea mai importantă încercare de-a defini teoretic cîteva principii ale „gîndirii legionare”. Retorica vagă și sentimentalitatea apasă din scrierile lui Codreanu și Sima cristalizează aici, în contact cu acuitatea gîndirii lui Nae Ionescu, în formulări limpezi: ele constituie de-aceea o bună bază de discuții. Aceste texte sînt, după Papanace, lipsite de „vraja specifică” vorbitorului: o situație cunoscută din reeditarea tuturor cursurilor lui Nae Ionescu, de-altfel, dar care are și aspectul pozitiv că înlesnește discuția conceptelor în sine. Pe de-altă parte „vraja” lui Nae Ionescu merită discutată în sine. Ea acționa la Miercurea Ciuc în cadrul unei „scene didactice” care revenea acolo la vechiul învățămînt oral al magistrului în fața elevilor. Z. Ornea a

Întemeietorii Legiunii (Teodosie Popescu, Corneliu Georgescu, Ion I. Moța, Radu Mironovici, Ilie Gârbeață) și căpitanul lor Corneliu Zelea Codreanu

distingă și, deci, nici să le coreleze coerent. Convingerea mea este că Nae Ionescu, Mircea Eliade și alți intelectuali care au scris despre legionari au căzut ei înșiși la un moment dat în plasa în care se zbateau legionarii, în iluzia că „faptele” nu se leagă de „cuvinte” și că numai acestea din urmă decid evaluarea Mișcării. Ruptura dintre cuvinte și fapte *de-responsabilizează* atît pe locutor, cît și pe subiectul acțiunii, legitimează orice extravagantă și, cum se va vedea, și orice crimă, și duce în cele din urmă la schizofrenie. Dimpotrivă, o (re)conectare a enunțului și a acțiunii duce la răspunderea individului, ca subiect al acțiunii, în fața lui însuși, ca subiect al enunțării, și viceversa, ca și la reîntregirea sa ca subiect moral, dincolo de posibila lui schizofrenie, dincolo de ruptura dintre cele două roluri pe care le joacă în timpul acțiunii și al vorbirii. Încerc astfel să găsesc o explicație la criza psihică personală, dar și la criza de mentalitate generală, care au făcut posibile fenomenul legionar și „deriva” celor care au exaltat, sincer, de bună-credință, dar orbi la realitate și la propria lor orbire, „fenomenul legionar”. Deși textul acestor conferințe nu

adună diverse măturii ale participanților, inclusiv cea a lui Mircea Eliade din *Memorii*, despre eleganța vestimentară a profesorului, în vîdit contrast cu „hainele jerpelite” ale elevilor: Nae Ionescu „se îmbrăca și se comporta în lagăr așa cum se îmbrăcase și se purtase la Palat, pe stradă sau la Universitate” și „și continua prelegerile de la universitate avînd, drept studenți, întregul lagăr, drept bănci, iarba crescută de la Dumnezeu între rețele și clădiri”, chiar ziua lui de naștere, la 49 de ani, a fost sărbătorită „în curte, lîngă rețele, în jurul bazinului de ciment”. Un teatralism spontan, un *happening* care transformă un spațiu real, fără a-l modifica, în scenă de teatru sau oratorie. Lucrurile nu se petrec altfel în colțul oratorului din Hyde-Park (Londra), în fața la Centre Pompidou (Paris) sau în oricare alai maramureșean cu măști. Toate aceste evenimente au un caracter ceremonial. Totuși, admirația pentru vorbitor capătă aici imediat accente mistice: „iarba crescută de la Dumnezeu între rețele și clădiri” creează un frapant contrast între cuvîntul viu al profetului și deșertul de beton din jur. Teoria teatrului cunoaște

analogia dintre spațiul de joc și spațiul sacru: în ambele, accesul este admis numai „expertului” (actor, preot) și interzis publicului (privitori, credincioși), categoriile fiind despărțite de un același cerc magic, adesea nevăzut (de exemplu la *happening-uri*), dar totdeauna scrupulos respectat. „Scena didactică” este a treia scenă, după ceremonia religioasă și cea teatrală propriu-zisă, ori „teatralizantă”, care respectă „spontan” distincția dintre „sacru” și „profan”, instaurînd-o în acest caz în distanța dintre „catedră” și „sală” sau „bănci”. Religiozitatea cu care erau ascultate lecțiile Profesorului nu este la prima vedere decît exagerarea spre sublim a admirării performerului. Caracteristice fenomenului legionar îmi par însă a fi sensurile mai adînci ale scenei. Instaurarea spațiului sacru în cel profan este întovărășită aici de o de-realizare fățișă a lagărului: scena didactică nu se suprapune doar pe durata lecției „rețelelor și clădirilor”, ci pare a le lua locul permanent. Martorii nu ne spun nimic despre viața zilnică în lagăr, nu-l descriu în mod concret aproape deloc și nici nu par a se interesa de politică, deși aceasta l-a adus acolo.

Lagărul văzut de Eliade

Mircea Eliade scrie cîteva rînduri banale despre lagăr, cu un dezinteres vizibil, concentrîndu-se în restul de 10 pagini al fragmentului din *Memorii* asupra a ceea ce-i spune Nae Ionescu despre Sfîntul Pavel și, mai ales, asupra a ceea ce lucrează el, Eliade: traducerea din *Înger luptător* de Pearl Buck și *Nunță în cer*. Nimic altceva! Vorbește Eliade despre creștinismul legionarilor – voi reveni asupra acestui punct – și nu despre dezbaterile lor politice, din aceeași discreție cu care „uită” mizeriile zilnice? Nu cred, pentru că în toate memoriile sale el are exact aceeași atitudine: cotidianul este totdeauna golit de semnificație pe dimensiunea laică și reinvestit cu semnificație numai dacă el poate fi recuperat (de Eliade) pe dimensiune sacră. În măsura în care se poate generaliza – alte mărturii concordă într-adevăr cu aceasta – atitudinea lui Eliade pare a fi tipică pentru cea a deținuților din lagărul de la Miercurea Ciuc, iar „scena didactică” de acolo caracterizează o atitudine generală a legionarilor: *de-realizarea realității*, punerea între paranteze a cotidianului, refuzul percepției faptului concret și concentrarea atenției numai asupra abstracțiilor, ca și fabricarea sublimului ca unic obiect al interesului prin ștergerea din real a celor fapte care îl contrazic. Percepția lumii exterioare este aici complet obținută de viziunea internă. Nu este un incident faptul că publicul vede în performer un profet: *profetia* este singurul mod de exprimare și de comunicare asupra lumii al acestui grup. Ciudat lucru. Oamenii aceștia se gîndeau fără îndoială că ar putea muri curînd și totuși acești oameni par să se dezintereseze complet de ceea ce îi amenința direct! Majoritatea „publicului” lui Nae Ionescu chiar a murit, cei care au scăpat execuției fiind chiar performerii profetici Eliade, bolnav de tuberculoză, și Nae Ionescu, bolnav de inimă, ambii mutați la sanatorii militare, dar ambii salvați de glonț prin chiar excesul lor profetic, prin ignorarea sublimă a realului (Eliade ignoră faptul că în camera în care el își scria romanul dormise înainte un tuberculos), ca și cum lumea viziunii lor confirma încă o dată imitatul spiritualului asupra realului, salvîndu-i de la moarte ignobilă în real.

Acest text a fost prezentat la Simpozionul „Cultura și politica identității în România modernă” (București, 27–30 mai 1998) și va apărea în volum la editura *Polirom* (în limba română) și la editura *CEU Press* (în limba engleză).

(Continuarea în numărul următor)

Noțiunea de crimă împotriva umanității

În ziua de 2 aprilie 1998, după 18 ore de dezbateri, *Curtea cu Juri* din Gironde a pronunțat verdictul în cazul ultimului francez acuzat de complicitate la crimă împotriva umanității, în legătură cu genocidul evreilor. Este vorba de Maurice Papon, fost șef al *Poliției* din Paris, fost ministru al Bugetului și care a îndeplinit funcția de secretar general al *Prefecturii* din Gironde, între iunie 1942 și august 1944. În această ultimă calitate, el a primit de la prefectul Maurice Sabatier dreptul de semnătură în rezolvarea problemelor evreiești, până în luna mai 1944. Condamnându-l pe Maurice Papon, tribunalul și juriul popular au pus capăt unuia dintre cele mai lungi procese din istoria judiciară franceză. Dezbaterile au început pe 8 octombrie 1997 și au durat șase luni, fiind întrerupte de mai multe ori din cauza stării de sănătate a acuzatului, în vîrstă de 87 de ani.

Ținînd cont numai de durata sa, procesul lui Maurice Papon nu ar putea fi comparat decît cu cel de la Nürnberg, care s-a întins pe durata unui an, de pe 20 noiembrie 1945 pînă pe 11 octombrie 1946. Dar la Nürnberg au fost chemați în judecată 24 de acuzați, precum și 8 organizații decretate criminale. Mulți dintre inculpați au fost judecați în contumacie, cum este cazul lui Martin Bormann, al cărui deces nu a putut fi confirmat la momentul respectiv. Acești inculpați constituiau cohorta celor mai mari demnitari ai regimului nazist. Procesul Eichmann (aprilie-decembrie 1961) se apropie cel mai mult de cel al lui Maurice Papon, atît ca lungime, cît și prin faptul că acuzatul, urmărit pentru crimă împotriva poporului evreu, s-a regăsit singur în faimoasa sa „cușcă de sticlă”.

Bineînțeles, există mari diferențe între șeful secției *IV-B-4* a *RSHA* (*Reichssicherheitshauptamt*, divizie a *SS*) din Berlin și tinărul înalt funcționar al unei prefecturi regionale din Franța ocupată. Totuși, atît la Bordeaux, cît și la Ierusalim, s-a încercat judecarea aceluiași forme de criminalitate: crima de birou, ca întrucipare a crimei împotriva umanității.

Spuneam la început că la Bordeaux s-a judecat ultimul proces pentru crimă împotriva umanității după cel de-al doilea război mondial. De notat că un anumit număr de cazuri se află încă în așteptare. De exemplu, cel al adjunctului direct al lui Eichmann, Alois Brunner, care trăiește, după toate probabilitățile, în Siria și are vîrstă lui Maurice Papon. Cel al lui John Dejmankuk, care a fost achitat, la începutul anilor '90, în Israel, pentru că nu s-a putut dovedi că a fost gardian în lagărul de exterminare din Treblinka, dar împotriva căruia a depus plîngere Serge Klarsfeld, care a petrecut o anumită perioadă în lagărul de exterminare de la Sobibor, unde au ajuns cîțiva evrei deportați din Franța. Cel al unui șef de lagăr din Jasenovac, Croația, etc. Totuși, inexorabilul proces biologic face ca, în toate aceste cazuri, dreptatea să devină improbabilă. Proiectul curții penale internaționale permanente, aflat actualmente în discuție la Roma, a exclus orice proces retroactiv.

Sînt deci puține speranțe că vom vedea vreodată o justiție internațională care să suplinească slăbiciunea procedurilor naționale în materie.

La două luni de la încheierea sa, procesul lui Maurice Papon invită la reflecție. În ciuda aparentei lipse de greutate a personajului în cadrul genocidului, judecarea fostului secretar general al *Prefecturii* a permis degajarea unei noțiuni mai subtile despre crima împotriva umanității drept crimă administrativă. Mai subtilă, dar, mai ales, mai bine adaptată cunoștințelor noastre despre procesul de genocid, la mai bine de 50 de ani de la comiterea faptelor.

Acesta va fi obiectivul principal al discursului meu. În încheiere, aș dori să formulez un răspuns la o întrebare care știu că este presantă astăzi în România: și anume, în ce măsură poate fi aplicată noțiunea de crimă împotriva umanității, așa cum s-a conturat ea în urma proceselor legate de *Shoah* (Holocaust) – al cărui ultim avatar l-a constituit probabil cel al lui Maurice Papon – și crimelor

Evident, dezbaterile nu aveau cum să nu influențeze părerile existente în Franța în ceea ce privește guvernul Vichy și acțiunile antievreiești ale statului francez sau tipul de participare a Franței la *Shoah*. Este guvernul Vichy un complice accidental al ocupanților nazisti sau chiar coautor al genocidului, cu același titlu ca și regimul mareșalului Antonescu sau cel al ungarilor, după martie 1944? Să ne aducem aminte că 76.000 de evrei au fost deportați din Franța, cea mai mare parte pentru a fi gazați la Auschwitz. Pe de altă parte, 85% dintre acești evrei au fost arestați de poliția franceză pentru a fi predați naștilor. Dată fiind funcția pe care o deținea la Bordeaux, pînă în mai 1944, Maurice Papon a înlesnit, prin autoritatea sa, deportarea a 1.690 de evrei sortiți pieirii.

În ciuda caracterului său excepțional, procesul lui Maurice Papon a fost foarte repede perceput ca o afacere franco-franceză, puțin susceptibilă de a interesa pe cineva din afara Hexagonu-

se supună, de vreme ce pentru el voința Führerului se poate transforma în imperativ categoric sau din moment ce își poate raționaliza conduita în numele rasei, științei. Nu, prin comportamentul său neagă chiar comunitatea umană, înțelesă ca eterogenă.

Pentru a-și îndeplini misiunea monstruoasă, devenită pentru el rutină, criminalul de război și-a pietrificat gîndirea în stereotipuri, prin magia formularelor administrative sau a pozitivității juridice, în coduri. Moartea devine „evacuare”, spolierea: „arizantare”, „naționalizare”. Toate aceste cuvinte-instrument servesc atît secretului operațiunii pe care o desfășoară sau la care este complice, cît și strivirii conștiinței. Acesta ar fi profilul criminalului împotriva umanității, așa cum a fost conturat de Hannah Arendt, în urma meditației asupra cazului lui Adolf Eichmann. Privit ca atare, criminalul administrativ constituie, prin excelență, criminalul împotriva umanității, protejat de formulele și hîrtiile sale, de disimularea morții ce pîndește la capătul acțiunilor sale, de drept sau de semnături sau alte privilegii ierarhice. Rolul limbajului în formarea criminalului împotriva umanității a fost, de altfel, îndelung studiat de Victor Klemperer în *LTI (Lingua tertii imperii)*, apoi de Jean-Pierre Faye, în *Limbaje totalitare*. Nu voi reveni asupra acestui aspect. Trebuie să menționăm însă rolul jucat de aplicarea pozitivismului juridic al secolului XX, pentru că una dintre mărcile singularității Genocidului este organizarea legală a omorului.

De la colaboraționism birocratic la crimă împotriva umanității

De ce crima lui Maurice Papon era, mai mult decît cea a lui Eichmann, caracteristică pentru acest tip de crimă cu sînge rece? Pentru că, spre deosebire de șeful *Secțiunii IV-B-4* a *RSHA* din Berlin – secretarul general al *Prefecturii regionale* din Bordeaux-ul aflat sub ocupație nu era antisemit. Spre deosebire de Eichmann – dar și de ceilalți doi acuzați care au fost judecați pentru crimă împotriva umanității în Franța anilor '80 și '90: poliștii german Klaus Barbie și milițianul colaboraționist Paul Touvier. Mai mult, Maurice Papon a fost crescut în cultura republicană clasică a înaltului funcționar din Franța anilor '30. El se identifica cu grupurile de tineri radicali socialiști, un „tinăr turc”, ca viitorul prim-ministru al celei de-a IV-a republici, Pierre Mendès France. Trebuie notat că Maurice Papon a aparținut întotdeauna curentelor consensuale ale vieții politice franceze. Radical înainte de război, el va deveni gaullist la sfîrșitul acestuia. Nemulțumit de faptul că nu era antisemit, Maurice Papon a avut prieteni evrei, iar această prietenie trebuie să fi fost sinceră. Sinceră a fost și tristețea pe care i-a produs-o destinul camaradului său Maurice Lévy, asasinat la Auschwitz. Sincer și ajutorul pe care va încerca să i-l ofere corespondentului său evreu austriac, refugiat în Franța după *Anschluss*, sau sfatul pe care i-l a dat medicului evreu al mamei sale de a fugi în sud.

Sinceră – pentru că întrebarea cea mai chinuitoare nu este cea a fanatismului, nici a rasismului, ci aceea de a înțelege cum a fost posibil ca un funcționar republican, capabil în anumite ocazii să-i ajute pe evrei sau pe membrii mișcării de rezistență, să devină complice la crima împotriva umanității? Prin ce alunecări succesive, „ramură după ramură”, așa cum s-a exprimat în pledoaria sa Arno Klarsfeld, un tinăr ambițios, a putut accepta să acopere sub autoritatea sa un serviciu a cărui activitate consta în a organiza, pentru ocupantul german, expedierea bărbaiților, femeilor și copiilor în vagoane de marfă, către o

Sosirea lui Maurice Papon la Bordeaux la 7 octombrie 1997

comunismului, într-un moment în care tot mai multe voci se ridică la Est pentru a cere un „Nürnberg al comunismului”?

Un proces pentru Vichy

Dezbaterile de la Bordeaux au îmbrăcat o formă excepțională, lucru pe care l-am putut sesiza personal, întrucît m-am ocupat, împreună cu alți trei colegi, de acoperirea acestui subiect în ziarul *Le Monde*. Acest proces era, însă, înainte de toate, cel al unui om. A fost, de altfel, unul dintre argumentele pe care s-a sprijinit și acuzatul: i-a fost intentat un proces cu valoare exemplară, și prin el s-a dorit chiar judecarea regimului de la Vichy.

Acest lucru este poate regretabil. Din multe puncte de vedere, prin ambiguitățile, paradoxurile și aporiile sale, procesul lui Papon este plin de învățăminte. Mai ales pentru țări precum România, căzută pradă angoaselor „tranziției democratice” și confruntată cu dubla memorie a fascismului (deși această denumire se aplică într-o manieră imperfectă regimului Antonescu) și a comunismului.

Acest proces are ceva de spus, cu atît mai mult cu cît condamnatul nu era nici un călăuz brutal, nici un torționar sadic. Maurice Papon al anului 1942 întrucipează pînă la perfecțiune figura criminalului de birou, care evită la maximum contactul cu victimele sale (el a și recunoscut în timpul procesului că nu s-a deplasat niciodată în locurile unde se aflau evreii ce urmau să fie deportați, ca de exemplu sinagoga din Bordeaux, profanată în ianuarie 1944). Această figură care începuse să fie schițată odată cu Eichmann trebuia perfecționată. Procesul lui Maurice Papon a contribuit mult la acest lucru, chiar dacă, după ce și-a centrat atenția asupra crimei administrative, istoriografia referitoare la *Shoah* pare de-acum mult mai interesată de situațiile în care ucigașul și victima stau față în față, se privesc în ochi.

Cazul lui Maurice Papon corespunde exemplar definiției criminalului de birou (*Schreibtisch Verbrecher*), care, după cum spunea Hannah Arendt, este cel ce a reușit să înăbușe în sine toate căile interioare de acces care ne leagă de comunitatea reală a celorlalți oameni, manifestată ca pluralitate (de religii, de etnie, de opinii etc.); ceea ce, în alți termeni, s-ar numi „vocea conștiinței”. Căci criminalul împotriva umanității nu naștește în profunzime principiile universale. E capabil, la urma urmelor, să li

POLIROM

NOUTĂȚI
septembrie '98

Rabindranath Tagore Antologie lirică

Adelina Piatkowski Jocurile cu satyri în antichitatea greco-romană

În pregătire:

Corneliu Mircea, Robert Lazu (coord.) **Orizontul sacru**
Jean-François Soulet **Istoria comparată a statelor comuniste**

Comenzi la: CP 266, 6600, Iași, Tel. & Fax: (032)214100; (032)214111; (032)217440
București, Bd. I.C.Brătianu nr. 6, et. 7, Tel.: (01)3138978
Brașov, str. Toamnei nr.7, bl. 4, Tel. & Fax: (068)150318
E-mail: polirom@mail.dntis.ro

și procesul lui Maurice Papon (I)

destinație periculoasă, o „soartă crudă” (Maurice Papon a utilizat spontan această expresie în cursul audierilor, dar și-a revenit imediat). O soartă de care ne străduim să îi ferim însă pe evreii pe care îi cunoaștem personal? Condițiile de călătorie cerute de germani, și anume faptul că erau înghesuiți în vagoane femei, copii și bătrâni, arată în mod evident că pretextul invocată, „deportare pentru muncă”, nu era decât o amăgire.

Acest aspect deranjant mai poate fi tradus prin următorul fapt: nici un acuzat nu a recunoscut vreodată vreo crimă comisă împotriva umanității; totuși, numărul unu pe scara crimelor și singura care, în Franța, este imprescriptibilă, în urma legii din 26 decembrie 1964. Totul se petrece ca și cum, în esență, crima împotriva umanității ar fi, în același timp, cea mai mare și mai impalpabilă, cea mai monstruoasă și cea mai intimă, cea mai improbabilă și cea care aduce în atenție omul și societatea. Nu numai că nici un vinovat nu o recunoaște, dar nici unul nu o regretă cu sinceritate. Maurice Papon nu a făcut excepție de la această regulă, dar a mers pînă acolo încît a făcut o comparație între el și Joseph K. din *Procesul*, sau căpitanul Dreyfus, și a făcut apel la „spiritele protectoare ale lui Voltaire și Zola”.

Cum se poate explica această îndrăjire de a rezista luni întregi de audiențe, mărturisiri, discuții în fața prezentării de documente uneori uluitoare (cum ar fi acest rechizitoriu al poliției pentru a-și escorta pe evreii din Merignac la Drancy, semnnt cu propria sa mîna și datat 1 februarie 1943)? Nu neapărat prin cursul dialectic al justiției, nici prin presumption de nevinovăție a acuzatului. Mai degrabă prin această caracteristică stranie, de crimă împotriva umanității care este, potrivit lui Michel Zaoui, „o crimă pe care o dăm din mîna în mîna”, o crimă care depășește individul care o comite, păstrîndu-i intactă responsabilitatea. Da, crima împotriva umanității privită ca și crima administrativă este, în același timp, cea mai groznică și cea mai puțin perceptibilă, iar dacă e adevărat că presupune mereu o înlăntuire de decizii statale, e adevărat și că este vorba de o crimă colectivă prin excelență.

Sistemizarea represiei

Problema cunoașterii dinaintea a sorții victimelor evreii s-a aflat în centrul dezbaterilor de la Bordeaux. Decizia de trimitere în judecată la 18 septembrie 1996 a fost foarte categorică în acest punct, care părea clar la începutul procesului: „Prin actele săvîșite în cadrul operațiilor îndreptate împotriva comunității evreiești, dînd instrucțiuni în vederea listării evreilor, Maurice Papon s-a făcut complice cu bună știință la asasinare și tentative de asasinare la adresa acestora”. De această participare cu știință la astfel de acțiuni depinde reținerea lui Maurice Papon sub acuzația de complicitate la asasinare – omor cu premeditare. Sentința formulată de Curtea de Casație pe 23 ianuarie 1997, ca bază juridică a procesului, reamintește că „ultimul alineat al articolului 6 din statutul Tribunalului Militar Internațional nu prevede în mod expres că un complice la crimă împotriva umanității ar fi aderat neapărat la politica de hegemonie ideologică a autorităților principale”. Fiind vorba de complicitate, cunoașterea suplinește adeziunea, iar participarea conștientă la un proces în mod evident criminal ar putea stabili participarea la omor. Dar, așa cum vom vedea, tribunalul din Bordeaux s-a lovit de un obstacol în acest punct. Era totuși, în mod evident, decisiv pentru rezultatul procesului, în ceea ce privește judecarea administrației Vichy.

Referitor la chestiunea cunoașterii și

pentru că sîntem în România, vă rog să-mi permiteți să evoc, în trecere, figura șefului Misiunii diplomatice franceze la București, Jacques Truelle, care a încercat, în 1941, să alerteze autoritățile franceze în legătură cu natura sistematică a politicii antievreiești practicate de regimul Ion Antonescu. Rapoartele depuse de el la *Ministerul de Externe*, referitoare la pogromul comis de trupele române la Odessa, la sfîrșitul lunii octombrie 1941 (25.000 de morți), sau la Iași, la sfîrșitul lunii iunie, începutul lui iulie 1941, constituie una dintre primele mărturii, în timp real, ale „soluției finale”. „Nu este nici o îndoială”, scria Jacques Truelle într-o notă trimisă pe 10 noiembrie 1941 amiralului Darlan, care conducea guvernul statului francez, *că asistăm la un plan sistematic de exterminare conceput deja de o bună bucată de vreme*”.

În vara lui 1940, două treimi din suprafața Franței, inclusiv Parisul, se aflau sub ocupația germană. În aceste condiții, Parlamentul l-a numit prim-ministru pe mareșalul Philippe Pétain (eroul de la Verdun din 1916) care a semnat la 22 iunie armistițiul. Ulterior, Pétain a adoptat titlatura de „șef de stat”, iar guvernul (a cărui conducere a aparținut pînă în octombrie 1940 lui Pierre Laval) s-a stabilit la Vichy, de unde a administrat treimea de teritoriu neocupată.

Regimul de la Vichy a colaborat cu Germania nazistă: declarîndu-se adversar al democrației, a introdus cenzura. Statul, organizat pe baze corporatiste, se dorea a fi o structură ierarhizată, avînd în frunte un șef. În mod simbolic, lozincă „Muncă, familie, patrie” a înlocuit celebra „Libertate, egalitate, fraternitate”. Printr-un Statut, elaborat la 3 oct. 1940 și modificat la 2 iunie 1941, regimul de la Vichy a promovat o serie de măsuri antisemite (excluderea evreilor din toate funcțiile publice, cultură, mass-media, limitarea accesului la învățămîntul superior și la activitățile liberale etc.). Loturi de evreii au fost trimise în lagărele naziste. În august 1945, Pétain, șeful de stat de la Vichy, a fost arestat și condamnat la moarte, depeapsă care i-a fost comutată în închisoare pe viață. (Dan Hera și Mihai Belea)

Crima colectivă

Pentru că Maurice Papon nu era antisemit, pentru că nu a fost găsit nici un document care să ateste, ca în cazul lui Paul Touvier, continuitatea sentimentelor sale antievreiești după 1945, pentru că se știe că Maurice Papon a ținut un jurnal intim – pe care a refuzat să îl atașeze la dosar (de altfel, nici o percheziție nu a fost ordonată în cursul celor 16 ani de instrumentare a afacerii), se poate afirma că situația lui Maurice Papon atinge astfel chiar esența crimei împotriva umanității, ca o sfidare a dreptului și procedurii penale.

Michel Zaoui, unul dintre puținii avocați ai părții civile care a încercat să adune toate contradicțiile filosofice și juridice ale procesului și să le aplice, fără a reuși însă să convingă juriul, a rezumat foarte bine acest aspect în pleoara sa: „Crima de birou este aceea pe care toți sîntem susceptibili de a o comite”. Este, de altfel, crima cea mai deranjantă pentru opinia publică, pentru că nimeni nu iese dintr-o astfel de afacere complet imunizat.

În fața acestei noi forme de criminalitate, conștiința noastră juridică, moștenită din secolul trecut, își descoperă limitele, fiind centrată numai pe cîntărirea responsabilităților individuale. Orice formă de crimă colectivă face trimitere, *ipso facto*, la universul stalinist. Am putea rămîne în acest punct. Iată însă și un paradox suplimentar, care rezultă din caracterul esențialmente colectiv al crimei împotriva umanității: spre deosebire de criminalitatea ordinară, unde responsabilitatea crește tot mai mult pe măsură ce ne apropiem de actul criminal în sine, în cazul crimei împotriva umanității este adevărat contrariul. Responsabilitatea unui Eichmann este mult mai mare decît cea a lui „Trawniki”, care acționa motorul camerelor cu gaz de la Treblinka. Sau ca a unui polițist care îi împingea în vagoane pe evreii.

Acest lucru se explică astfel: crima împotriva umanității este, înainte de toate, crima unei ierarhii, și nu crima unui singur om. Michel Berges, istoric

care a contribuit la descoperirea documentelor care, în mai 1981, au făcut să explodeze „afacerea Papon”, s-a prezentat la bară și și-a exprimat îndoiala, înainte de a se întoarce în favoarea acuzatului. Pentru el, întinzînd sabia epurării pînă la nivelul lui Maurice Papon, se mergea mult mai departe decît ar fi vrut mișcarea de rezistență, la Eliberare. Prea departe, a mărturisit el judecătorilor. Puține reflecții au alimentat, în cursul dezbaterilor, această idee privind limita ce trebuie trasată în materie de urmărire pentru crima împotriva umanității. Întrebarea se ridică, totuși. În mod arbitrar, am putea stabili această limită la cea care îi separă pe funcționarii cu autoritate de executori, chiar dacă aceștia din urmă nu pot scăpa nevinovați doar pentru că au executat niște ordine. În orice caz, acest lucru se impune cînd este vorba de procese atît de tardive. A demonstra că Maurice Papon a

centrat pe tema ascultării ordinelor. Actul privind acuzarea lui Maurice Papon nu a evitat acest obstacol, pe care, teoretic, *Carta TMJ* îl depășise deja, precizînd (articolele 7 și 8) că nici un subordonat nu se poate prevala de ordinele primite pentru a se absolve de răspundere. Să adăugăm că, așa cum, pe bună dreptate, a repetat, de mai multe ori în cursul audierilor, unul dintre avocații părții civile, Alain Lévy, responsabilitatea administrativă și responsabilitatea penală nu se conjugă. Altfel spus, un loc inferior în ierarhia administrativă nu implică diminuarea sau creșterea responsabilității penale în funcție de rangul funcționarului criminal.

Toate acestea ne reamintesc de esența crimei administrative, care este supunerea fără conștiință. Această înțelegere, precum și noțiunea de crimă împotriva umanității studiată pe parcursul unui caz-limită, reprezintă, din punctul meu de vedere, unul dintre rezultatele cele mai durabile ale procesului de la Bordeaux, cel care va avea, în final, o valoare exemplară, valoarea unei „lecții”. Inclusiv pentru ceea ce depășește cadrul Franței. În ciuda faptului că acest proces se situează în urma celui de la Nürnberg.

Pentru prima oară în Franța, noțiunea de crimă împotriva umanității nu a fost limitată la sfera crimei rasiste, cum s-a întîmplat în cazul procesului lui Klaus Barbie, în 1987, sau al lui Paul Touvier, în 1994. Pentru editorialistul André Frossard, astăzi dispărut, care a fost martor în procesul lui Klaus Barbie și a cărui mărturie a fost redifuzată la Bordeaux (el a fost încarcerat în faimoasa „baracă a evreilor” din închisoarea din Montluc), victima unei crime împotriva umanității nu este vinovată decît de „crima de a se fi născut”. Strălucitoare și exactă, dintr-un anumit punct de vedere, formula este totuși restrictivă, în măsura în care trece sub tăcere elementul esențial al crimei împotriva umanității, și anume, înlăntuirea de crime care sînt trecute „din mîna în mîna”, existența unei colectivități periculoase – cea pe care o ascunde expresia ambiguă de „plan concertat” – o anti-societate a cărei asociație nu are, ca principii, binele public sau individul, ci, dimpotrivă, eradicarea fizică și culturală a unei părți a acestora, în funcție de criteriile definite în prealabil și introduse în drept. Pe scurt, în crima împotriva umanității – crimă eminențent politică – ajunge să fie pervertit însuși fundamentul oricărei asociații umane. Este atacat chiar pactul social în originea sa adevărată sau presupusă. Și, poate, din acest motiv, o societate în care au fost comise crime împotriva umanității nu se reface niciodată în întregime.

(Fragmente din conferința ținută la București și Timișoara, pe 2 și 3 iunie 1998)

Traducere de
Andrada Bradulescu
și Raluca Mărculescu

HUMANITAS

Cartea care dăinuie

Apariții în seria eseistică

JOHAN HUIZINGA
Homo Iudens

ALEXANDRA LAIGNEL-LAVASTINE
Filozofie și naționalism. Paradoxul Noica

FERNANDO SAVATER
Eșeu despre Cloran

NOU

Sighișoara – Festivalul de Artă Medievală

Festivalul din tren

Am plecat din Sighișoara spre București cu o jumătate de zi mai devreme decât mi propusesem, alungat de o ploaie torențială fără sfârșit. A plouat destul de mult în cele trei zile de festival. Acceleratul cu care m-am întors era extrem de aglomerat din cauza „retragerii” masive a „sighișorenilor” bucureșteni astfel încât atmosfera festivalului s-a păstrat intactă pînă în Gara de Nord. Căciulițe „medievale” verzi sau cărămizii, aparent ponosite, cîntece folk la capăt de vagon, inghesuială și risete. În compartimente, rucacuri și sacoșe îngrămădite, apă pe jos, oboseală. Controlorul, întrebînd de bilete, apărut cine știe cum în tumultul tineresc, semăna cu localnicul din Sighișoara care te întreabă intimidat dacă nu cumva dorești o cameră de închiriat.

N-a fost cazul să caut o cameră de închiriat pentru că am mers împreună cu clișia prieteni cu cortul. L-am instalat într-o curte de internat în afara cetății și după aceea am uitat aproape complet de existența lui, evitînd să dorm mai mult de trei-patru ore pe noapte. În rest, am stat în cetate.

Un detaliu esențial: cetatea

Spre deosebire de festivalul miniatural din tren, festivalul adevărat avea în plus acest detaliu esențial: cetatea. Construită la sfîrșitul secolului 12 de coloniștii germani aduși pe valea Tîrnavei Mari de regele maghiar Géza al II-lea, fortificată apoi de-a lungul secolelor 13 și 14, Sighișoara și-a păstrat în bune condiții caracterul medieval. Unul dintre cele mai importante centre urbane ale Transilvaniei în Evul Mediu, Sighișoara este astăzi una dintre puținele cetăți medievale locuite din Europa.

Așezată pe o colină centrală înconjurată de dealuri și încorsetată de ziduri, aflată puțin deasupra orașului nou – cetatea primește de clișia ani încoace, cu bunăvoință și sobrietate, asediul tinerilor veniți din toate colțurile țării pentru trei zile de sărbătoare neîntreruptă.

Tinerii au invadat și în acest sfîrșit de vară străzile pietruite și piețele largi, au populat pînă la refuz pasajele scunde și zonele verzi, au cîntat și au pictat. Desigur, s-a făcut și multă mizerie, cetatea acoperindu-se grabnic cu sticle de plastic sau cu hirtii, s-a și băut mult... Aproape toate fețele erau vopsite în diferite culori, fiind desenate la puncte anume amenajate pentru *body painting*. De dimineața pînă seara, cetatea-labirint era supusă unui pelerinaj în circuit închis, tinerii curgeau dintr-un loc în altul, dintr-o piață în alta, de la un dozor de bere la altul. Majoritatea au înfățișarea tipică a așa-numiților „hippitoi”: păr lung, tricouri negre, atmosferă de „petrecere în pijamale”, cu muzică folk, cu multă vorbă, dar și cu băutura și gălăgie. Aud pe cineva spunînd că Sighișoara a devenit reeditarea românească a fenomenului *Woodstock*.

Am văzut că unii merg la Sighișoara doar pentru un chef prelungit, pentru o beție de trei zile și trei nopți, reeditare *hippy* la mitica nuntă românească. Un prieten bucureștean înfîințîndu-mă pe una din străzile strîmte ale orașului-cetate îmi spune că anul acesta festivalul „a ieșit aiurea”, pentru că nu i s-a oferit dispoziția să bea „ca lumea”. Cîteva zile mai tîrziu, întors acasă, surprind un dialog între doi prieteni, în fața *Teatrului Național* din București: primul își mărturisește amărăciunea că nu a reușit să meargă la festival și îl întreabă pe cel de-al doilea cum a fost, celălalt îl întristează definitiv, reproducînd cu mîna dusă la gură semnul unei sticle date pe gît.

Dar au fost, desigur, și alte instru-

mente folosite de tinerii de la Sighișoara. Din loc în loc puteai să vezi mici grupuri strînse în jurul unei chitare sau al unui fluiet. Două tinere studente la *Conservatorul* din Cluj erau de găsit în fiecare zi pe aceleași trepte pe o străduță care cobora din cetate către centrul orașului nou, cîntînd muzică renesanțistă la vioară și violoncel, cu un public numeros alături. În Biserica Minăstirii, ascultînd un concert de orgă alături de tinerii tăcuți și concentrați, mă gîndesc de tineretul venit la Sighișoara este realmente paradoxal. Festivalul a reușit să strîngă laolaltă atît pe cel care, încă treaz, te întreabă „care-i șmenul?” iar mai tîrziu nu te mai vede pentru că merge cu capul în pămînt, inert, purtat pe umeri de doi prieteni mai rezistenți la băutura, cît și pe cel care-ți vorbește înșuflețit despre ce înseamnă a trăi în mod autentic muzica.

Fără să am experiența anilor trecuți, mi s-a părut că festivalul pendulează cumva între carnaval-bîlci și manifestare culturală. Anul acesta, au fost prea multe clownisme, de tipul pantomimei sau al strîmbăturilor teatrale, care au creat, pe alocuri, o atmosferă de bazar. Mi s-a părut că nu s-a urmărit cu seriozi-

Carnaval-bîlci sau manifestare culturală?

Istoricul Festivalului

1992-1995: Festival național pentru tineret, organizat de un grup de tineri studenți. Participare: de la 1.000 de persoane în 1992, la 5.000 de persoane în 1995.

1996: Se înființează *Fundația Festivalului de Artă Medievală Sighișoara*: festivalul devine internațional; participarea este de 12.000 de persoane.

1997: Festivalul se desfășoară sub forma unui festival de muzică veche.

1998: *Fundația* angajează o firmă producătoare – *BIRD production* –, participarea este de cca 25.000 de persoane, din țară și străinătate.

tate o aproximare a medievalului, nu s-a căutat adecvarea la temă. Multe dintre reprezentările nu aveau ce să caute în lumea artei medievale, ci mai degrabă la un festival al berii. De pildă, „jandăricii” bucureșteni cu păpușile lor, Radu Gheorghe și orchestra sa gonflabilă, trupele de saltimbanci etc. Altfel, scena concertelor, unde au cîntat *Phoenix*, *Dracula*, *Celelalte Cuvinte* și *Compact*, a fost amplasată în afara cetății.

Multe dintre spectacolele proiectate să aibă loc în Piața Cetății, Piața Minăstirii sau Piața Boema au fost anulate din cauza rezelor de ploaie. Spațiile închise și acoperite, cum au fost Biserica Minăstirii sau teatrul din Turn, care însă era aproape inaccesibil datorită numărului limitat de locuri, au oferit cele mai interesante momente artistice.

Biserica Minăstirii, rămasă de mai bine de un secol fără minăstire dominicană de alături, m-a impresionat prin modul în care arhitectura și spațiul sacralizat puteau să transfigureze un eveniment artistic interior. Cu toate că dimensiunile încăperii erau relativ mari, fiind vorba de o construcție în stil gotic, aparținînd inițial ordinului dominicanilor, devenită apoi biserică luterană, cu un

ALEX. ȘTEFĂNESCU

Love } întâmplăci story în tren

Călătoream cu un tren de noapte și eram încîntat că lîngă mine se așezase o femeie frumoasă. Aș fi vrut să încep o discuție cu ea, dar ceilalți pasageri din compartiment, gravi și tăcuți, erau niște martori incomozi, care m-ar fi făcut să mă simt ridicol. M-am resemnat, deci, nu înainte de a-i mai arunca o privire celei pe care zguduiri-le trenului în mers o apropiau din cînd în cînd amețitor de mult de mine. Mi s-a părut că și ea mă privește cu înțeles, deplîngînd prezența altora în preajma noastră.

Cineva a stîns lumina, iar eu, împăcat cu soarta, mi-am ascuns capul sub pardesiul agățat în cîrligul de deasupra mea, încercînd să adorm. Mă gîndeam tandru la vecina mea de bancchetă, prăbușindu-mă împreună cu

plafon boltit și arcade largi susținute de stîlpi masivi, existau totuși elemente care au reușit să redea intimitatea spațiului: covoare vechi orientale de secol 17 îmbrăcînd pereții laterali și balcoanele, bănci de lemn care se întindeau pe toată lățimea. Această combinație:

imagina ei, lent, în abisul somnului.

După un timp, o atingere m-a trezit. Picioarul ei se lipise de piciorul meu, prin întuneric. Cu ochii deschiși sub pardesiu, am încercat să-mi dau seama dacă era o atingere intenționată. Era intenționată! Cînd măream, cu piciorul meu, apăsarea, o mărea și ea, în replică. De altfel, prin stofa pantalonului, simțeam netezimea înnebunitoare a pielii de pe coapsa ei, pe care fusta, prea scurtă, nu reușea s-o acopere.

Mai mult decît senzația propriu-zisă a atingerii unei femei, mă turbura complicitatea stabilită fără euvințe, prin întuneric, între mine și ea. Trăiam, din plin, beția acestei comunicări secrete.

lată însă că, pe neașteptate, cineva a aprins lumina în compartiment, iar eu, scoțînd capul de sub pardesiu, am constatat că lîngă mine se afla nu o femeie, ci un geamantan (este adevărat, de piele). Femeia plecase să bea o bere la vagonul-restaurant și își marcase astfel locul, pentru a nu-i găsi ocupat la întoarcere.

semnat. După un sfert de oră de pregărit tehnice, reglare de reflectoare și de bandadă, au reușit, în sfîrșit, să filmeze... cîteva secunde. Pentru că simpaticii interpreți ungari, vîdit deranjați, au mulțumit publicului și s-au retras zîmbind.

Mi-a mai plăcut un frumos dans de păpuși realizat de tineri studenți de la *UATC* în fața Bisericii Minăstirii, chiar lîngă centrul de presă. Muzica pe care cele două „năluți” albe – cearșafuri cu chip – dansau alături de animatoarele costumate în negru era alcătuită din frînturi din *Dead Can Dance*. Cele două figuri neînsuflețite, numite impropriu „păpuși”, una de bătrîn înțelept și cealaltă de tînără seducătoare, impresionau prin rigiditatea chipului – doi ochi mari și plăți ilustrînd mirarea și tristețea – și prin lipsa de corporalitate a trupurilor, care pluteau precum două suflete desprinse, unul în jurul celuilalt.

Am văzut, de asemenea, un spectacol de dans renesanțist prezentat pe scena din Piața Cetății de o trupă venită din Germania: „*La Gioia Graziosa*”. Mi-au plăcut, înainte de toate, eleganța și sobrietatea mișcărilor, abia atingerea partenerilor, aspectul static al desfășurării dansului. Părea un joc electric cu marionete, mai degrabă decît un dans uman.

Ce sens a avut „medievalul” în toată această poveste, cum a acționat el în mecanismul festivalului: a fost motor sau numai decor, a fost prezență subînțeleasă și permanentă sau mai degrabă extravagantă? Mulțimea de tineri care au cotoplit zidurile cetății și i-au împînzit străzile a venit ea chemată de o fascinație a spiritului medieval sau din claustrofilie, din dorința de îmbulzeală, împînșă de instincte orgiastice care se cereau cit de cit organizate? Altfel spus, a fost medievalul un simplu pretext nevădat în seamă și neluat în serios, rămînd doar distracția și tinerețea sau el a exercitat o seducție implicită, figurînd oarecum coordonatele „întîmplării” de la Sighișoara?

Dacă ne gîndim la reprezentarea comună a medievalului, ea ar fi trebuit într-adevăr să exercite o atracție greu de reprimat: o lume închisă și întunecată, îngreunată de superstiție, permițînd în întregul ei grotescul, o lume în care fabulosul este cotidian și în care marginalul (eretic, vrăjitor, leproși) și informalul populează centrul. În sensul acesta, o anumită recuperare a medievalului s-a făcut totuși la Sighișoara, fără de știre, ca o recîștigare spontană a spiritului comunitar, a anonimului gregar. Oricum, bîlci, tîrg, *Woodstock* sau orice altceva, *Festivalul de Artă Medievală* de la Sighișoara a fost pur și simplu frumos.

Răzvan Paul

De la una la șase

Acum doi ani (v. 22 din 10-16 aprilie 1996) când am recenzat aici *Aripile Arhanghelului Mihail*, romanul lui Dan Stanca apărut la *Nemira*, l-am așezat sub eticheta „realismului apocaliptic”, o formulă cu tot mai mulți aderenți și cu dezvoltări din cele mai surprinzătoare. Bucureștiul ca subumanitate demonizată, fantastic bulgakovian și euforia dezastrului, amestecuri de Sabato și Caragiale, de Eliade, Dostoievski și Gogol, de nostalgii mateine, înfiniri autoscopice à la Pynchon și crunt argou de mahala, totul răsuțit în ideea salvării prin chiar consumarea frenetică a dămării – iată realitatea epică slujită cel mai asiduă, poate, la ora de față. Ai zice că, iarăși, din „bube, mușigaiuri și noroi”, istorico-politic și etnopsihologic, se degajă la noi un fel ciudat de frumusețe. Și un fel de incantație desfigurată, prin care bietul scriitor – „lov sulfuros”, cu vorbele lui Cioran – încearcă să exorcizeze maleficiile realeului.

Dan Stanca este, cred, cel mai patetic slujitor al acestei forțe de îmbunare a mediului nostru otrăvitor de toate zilele. Ce scriam despre el în această pagină în urmă cu doi ani s-a confirmat cu a-supră de măsură. „Și când te gîndești, scriam în final, că Dan Stanca mai are un roman publicat prin '93 și altul predat la *Cartea Românească* înainte de 1989, lucrurile încep să devină interesante”. Așa au și devenit.

Între timp, nu doar că i-am găsit acel roman de debut din '93 (*Vîntul sau țipătul altuia*, ed. *Militară*, carte datată 1983-84), dar lui Dan Stanca i-au mai apărut patru cărți de proză (*Ultima biserică*, ed. *Eminescu*, scrisă pe la jumătatea anilor optzeci; *Apocalips amînat*, ed. *Cartea Românească*, primul volum, de fapt, din suita *Aripilor Arhanghelului Mihail* și care a luat, pare-mi-se, premiul *Ununii Scriitorilor*; *Cer iertare*, ed. *Cartea Românească*, șase povestiri, iar acum, *Muntele viu*, la *Polirom*) plus o introducere în opera lui Vasile Lovinescu (*Contemplatorul solitar*, ed. *Institutului European* din Iași) ce se adaugă articolelor cuprinse în *Simbol și vedenie*, ed. *Rosmarin*, 1995. În fine, pe coperta a patra a *Muntelui viu*, este notat încă un roman, la ed. *All*, *Ritualul nopții*, pe care nu l-am văzut încă.

Să nu ne pripim cu verdictul („grafomanie”) fiindcă, pe de o parte, este vorba de texte scrise în anii '80, iar, pe de alta, ne aflăm în fața unei teribile combuștii metafizic-intelectuale pentru care ipostazierea epică debordantă și elanul moralist repetat, cu subtext doctrinar, sînt mai mult decît o simplă plăcere scriptică sau o inocentă vanitate de autor: sînt o necesitate vitală.

Teme, teze, personaje

Cu toate că nu-i sînt străine pigmentul caustic, conspectarea sagace a mediului și puseurile colerice în fața prostiei și nimicnicii, Dan Stanca nu la tradiția caragialiană, ci la cea eminesciană, a prozei noastre, se aliniază. René Guénon, Mircea Eliade, Julius Evola, Vasile Lovinescu & Co. sînt aici referințe obligatorii. Tema temelor este căutarea Graalului, dublată de seria ipostazelor Angelicului și (mai ales) Demonicului în real „breșă”, „ruptura” lui Caillouis și Bulgakov), motivul catharilor, Cain și Abel, vedeniile înălțării și ale Căderii, într-o Românie citită prin grila Tradiției hermetice. Cei inițiați în arcanele acesteia vor descoperi, cu siguranță, multe altele în filigranul întîmplărilor, alchimiei și mesaje oculte, însă noi, profanii, cuvînem-se a ne mulțumi cu cele vizibile, de loc de lepădat.

„Ei da, generația noastră este complet ruptă de simbolismul înalt al aștrilor”, îi spune, guénonian, Radu Virgil tinărului eminescian „cu temperamentul nietzscheean” din *Vîntul sau țipătul altuia*, un roman cu motto din Cioran: „Lirismul total, lirismul absolut este însuși destinul dus la gradul de autocunoaștere absolută”. Noi, românii, „nu avem o tradiție de gînditori, ci doar una de poeți”, constată neofitul

CRONICĂ DE CARTE

DAN C. MIHĂILESCU

Graalul în noroi

cu amărăciune, trecînd apoi, matein, pe cheiul Dîmboviței „în vatra *Bucureștilor*”, printr-o iubire năucă, un refuz marital, lecturi în devălmășie, coabitări adulterine, stagiul militar, dar, mai presus de toate, prin neașful eliadesc al autode-săvîrșirii.

Ceva mai copt, profesorul Sabin Cerna din *Ultima biserică* este „un om fără noroc”, orfan, sucit (și el refuză, aproape masochist, un mariaj ideal), iubind novalisian pînă la coșmar o fantasmă, pe fondul unui subconștient populat dendrolatric și pentru care mediul („orașul ăsta de țicniți”), casa părăsită (Jung, E.A. Poe, *La Țigănci* ș.a.m.d.), vedeniile golemice, eterismul, levitația sexuală, geomanția, vâlul lui Isis, textul

de nisip borgesian al lumii, dar mai ales relația de contrast cu anchetarul Ovidiu Petra – ilustrează semnifabulos teza: „lumea aceasta în care trăim s-a subțiat nespun de mult. E de ajuns o singură trăire mai intensă, o emoție neobișnuită, un dor puternic pentru a realiza breșa. Sintem de fapt alți de aproape să înțelegem marea taină a iluziei”.

De aici, totul devine posibil în planul fantasticului moralizant ce definește, între altele, proza lui Dan Stanca. Un București în care oamenii se aruncă pe de acoperișuri și cad, lin, în picioare. Greutăți de macara desprinzîndu-se, însă rămîind să plutească în aer, contemplate de tineri „pe post de Kirilovi” (*Cer iertare*, pp. 88, resp. 52), ploii dulci, de *juice*, oameni plămădiți din noroi, cutremure generate de-o privire a lui Eugen Țurcanu sau oameni zburînd pe deasupra apelor, ca în *Apocalips amînat*.

Ingenios, în *Apocalips amînat* Dan Stanca așază în cele două taigere ale balanței Beneficului și Maleficul, pe Leon Templea (în care poate fi citit, la riguroasă, Vasile Lovinescu) și pe Eugen Țurcanu (da, chiar așa, de ce să-i refuzăm torționarului de la Pitești statura de personaje metafizic, diabolic, desigur, la douăzeci de ani după executarea sa?), ca pe Cain și Abel. Cei doi sînt inter-medii de cîincul saltimbanc Radu Tudose (un soi de nepot al lui Pirgu și rudă prin alianță cu taximetristul lui Dăniel Bănulescu din *Cei șapte regi ai orașului București*) și înconjurăți de omnipotența sceptică, ricanîndu-se cu cinism obosit, a mahărului comunist August Teodorescu (un amestec de Gogu Rădulescu și Dumitru Popescu), de tandra eleganță condamnată a lui Emilian

Roncea, manda în al Sistemului, de melancolia eșecului literar (Alexandru Urmuz, scriitorul care visează pentru generația lui Dan Stanca „o sinteză uluitoare între romanul intelectualist inițiat de nemți și prelungit de francezi prin Claude Simon, apoi noul val al prozatorilor ruși, topind în această combinație fabulosul latino-american”), feminitatea superbă și agresată (Livia Laur), ori naivă (Ileana Vasiliu) ș.a.m.d.

Un unghi psihologic, *Apocalips amînat* este cea mai complexă proză a lui Dan Stanca, unde teza moral-mistică rămîne, orice s-ar zice, în planul secund, în favoarea destinelor realizate intens și pitoresc (fiecare semn profan își are, desigur, proiecția în sacru, totul fiind, nu-i așa, „camuflare”...).

Învățătorul de rău

Lucru surprinzător la un autor întemeiat pe lirismul ideatic (și care e de presupus că își iubeste Personajul), e-roul din *Muntele viu* este prea puțin ațașant, dacă nu cumva antipatic de-a dreptul. Horia Enescu are 40 de ani, este cercetător la Institutul de Istorie, trăiește cu două femei („amîndouă babe, trecute mult de 40 de ani, fără pretenții, fără morturi, așteptîndu-mă să le încalec”) și e pasionat de figura colonelului SS Otto Rahn: „preocuparea lui majoră era Graalul, secta catarilor, acea gnoză misterioasă care a izbucnit în jurul anului o mie și care promitea să oprească timpul și tot cursul decadenței”.

Vanitos la modul nietzscheean, dar din disperare și lehamite („să fiu canonicizat după moarte și, într-o catedrală catolică uriașă să mi se înalțe o sculptură...”, „urlu ca un cîine în ograda civilizației și urletul meu pierie în acest cosmos de pîslă”, „Paștele mă-sii de egalitate! Democrația ne-roadă și infectă ne dă tuturor același buletin de vot. Creștinismul ne așază pe toți în fața aceleiași cristei, în fața aceleiași mormînt”), el se observă „foarte atras de soțiile prietenilor, tinjeam să mă culc cu toate”, și face logiul extremismului („extremiștii aveau o puritate pe care noi n-o înțelegem. Deși par niște criminali ordinari, nu pot fi astfel socotii, deoareceucid dezinteresat, sau interesul lor suprem e acela al coborîrii cerului pe pămînt”), nutrindu-și visceralitatea cu elanuri metafizice și ratarea – cu sugestii de *Erlebnis* interbelic („Tot legionarismul nostru a stat sub apăsarea acestei fatalități: pierderea purității originare”). Un exaltat cu visuri anarho-dictatoriale, dar căruia nu îi lipsește, la o adică, necesarul grăunte de autoironie („întotdeauna mi-a plăcut să fiu ascultat, să am la dispoziție o pereche de urechiușe ciulite la ce spun”, „tocmai eu, băiatul premiant, care a intrat primul la facultate, un locatar respectat în blocul în care taică-miu a fost șeful comisiei de cenzori pînă a murit” etc.).

În acest moment îi apare-n cale Benedict, adolescentul sensibil, ultrareceptiv la vertijul demonizant al mentorului („treptat îl simțeam atras, venea încoace ca o pradă în bătaia puștii, înțelegînd că este exact plămada de care aveam nevoie pentru a-mi pune în aplicare planurile delirante”), ce se va lăsa impregnat de energia justifiată a îndrumătorului: „fără dumneavoastră nu aș fi fost nimic, aș fi fost o mică murdărie aruncată în haznaua timpului, în malaxorul istoriei”. Înfiorat de acțiunea supremă, Benedict practică retenția seminală („eu nu vreau să ejaculez. Imi păstrez toată vlagă pentru a atinge stările superioare ale Finței”), înghite de-a valma Sf. Augustin, San Juan de la Cruz, Meister

Eckhart și Bernard de Clairvaux, plănuieste din exasperare patriotică, o organizație teroristă cu atentate săptămînale, incendiază un cinematograful în seara premierei unui film realist pînă la leznațiune („nici o societate nu fusese mai detabuizată, așa cum fusese societatea noastră. Nici italienii în perioada neorealismului nu sfîrtecaseră cu mai multă voluptate tot ce se putea scrii-teca, de la clerul catolic la bordelurile romane etc.”), devine, cel puțin în ochii iubitei, un arhanghel al răzbnării supreme, pentru a sfîrși apoteotic: „mergea pe apă sau deasupra apei, părăind o coloană de lumină spiralată, învîrtejită în ultimele raze ale amurgului rece”.

Geomanția carpatină

Rapidei ascensiuni a lui Benedict pe iter perfecționist pînă la *preobrerjania* finală îi corespunde alunecarea învățătorului pînă la prăbușirea în demență. Îngrozit de atracția-i fatală față de tînburele adolescent, Horia Enescu se însurează, masochist, cu o bigotă urită, care-l condamnă aproape la impotență, însă patima pentru băiat îl doboară. După o îmbătăre cu mistică și patimi („i-am vorbit din ce în ce mai convingător despre catari, despre o stirpe zeiască a bărbaților de odinioară (...) din care au provenit și Frederic de Hohenstaufen și Frederic de Barbarosa (...) L-am luat în brațe și l-am sărutat pe gît, am simțit primul impuls lasciv, am simțit dorința de posesiune perversă”), într-o scenă delirantă ajunge să pingărească definitiv relația: „i-am arătat lui Benedict sexul meu erect, vinăt, chel, ca o rîmă oarbă, nerușinată (...) În clipa imediat următoare, uitîndu-mă la sexul meu, am înlemnit văzîndu-l transformat într-un șarpe solzos, care șuiera și se răsucea în aer...”.

Din păcate, ceea ce trebuia să rămîna aluziv, la confluența *Demonicilor* cu *Moartea la Veneția*, să zicem, e spulberat de excesul teizist-explicativ: „...eu, mentorul casei, aidoma lui Nae Ionescu ce ingenuunchiase în fața Căpitănelului și a puterii sale vizibile, mă plecăsese în fața lui Benedict (...) dorînd să fiu doar stropul de spermă îndrăgostit ce ar fi străbătut ani-lumină numai să-și găsească recipientul”.

În context, ca afluenți mai mici sau mai mari, înțîlnim reflexe ale personajelor din *Apocalips amînat*, precum securistul Ion Burghelua (alături de care Horia Enescu trăiește vedenia infernului, pp 100-102), ziaristul Nestor Panduru, lansat în camarila lui Nicu Ceaușescu și ajuns membru supleant în CC, sau fiica acestuia, Ruxandra, sacrificată, beatificată iubită a lui Benedict, oarecum pe post de Magdalenă căreia i se oferă Viziunea finală. O vedenie, trebuie spus, care strică totul: scena de pe Vf. Omu, de revelație și transfigurare ș.a.m.d., în ciuda patosului intens colorat, geme în subtext de întreaga tradiție aberantă a „liniei” Nicolae Densușianu-T. Martinovici-Ion Țuțui-Pavel Coruț. Tezismul sleiește personajele.

Și, totuși, morala trebuie citată: „Țicăloși suntem noi, aștia de aici, rășăritenii, șireji, alunecăm pe sub tăișul hangerului, simlăm că bem din paharul cu otravă, ne îngropăm aurul și dăm bir o banită de tînichele, știm ca nimeni altii să înșelăm istoria. Ea nechează biruitoare pe deasupra noastră, fără să aibă habar că, sub tăișele ei, noi încălzim vatra eschatonului”.

Romanul ciudat, frenetic, ambiguu al unei conștiințe ultragiante și misionare.

DAN PAVEL

Rusia – amenințarea cea mai serioasă pentru România

Istoria modernă și contemporană a României a fost dictată de raporturile cu Rusia. Fie că a fost vorba de Rusia țaristă, fie de Uniunea Sovietică sau de Rusia postcomunistă, pentru România vecinătatea (mai mult sau mai puțin îndepărtată) cu această țară nu a fost niciodată de bun augur. Sînt destui aceia care au tras un semnal de alarmă în legătură cu riscurile la care se expune România dacă rămîne în sfera de interese decretată de politicienii de la Kremlin. Dar nu sînt puțini nici aceia care au cerut în anii din urmă să nu renunțăm la relația cu Rusia, să păstrăm această legătură ca pe o alternativă la neincluizarea României în NATO și Uniunea Europeană. Cînd nu este vorba de stupiditate, asemenea poziții nu exprimă altceva decît trădarea intereselor naționale. Orice fel de scuză legată de probleme cum ar fi accesul la resurse materiale sau legăturile spirituale pe linia ortodoxiei (în condițiile în care ortodocșii din Republica Moldova sînt prizonieri dacă aleg să nu depindă de Moscova patriarhului Alexei, al cărui număr de cod KGB a fost recent publicat) reprezintă pură diversiune. Tot o diversiune este și ideea că Rusia nu mai reprezintă o amenințare pentru țările din jur, deoarece ea se îndreaptă spre democrație. Cei care pun în circulație asemenea aberații fie că nu știu ce se întîmplă dincolo de Prut, fie că iau în serios aprecierile eronate ale unor specialiști occidentali pe probleme de strategie și securitate internațională.

Am prezentat în luna iulie un studiu bazat pe o cercetare empirică pe problemele riscurilor de securitate la adresa României, în cadrul seminarului internațional *Riscuri de securitate în Balcani*, organizat la București de Institutul de Studii Politice pentru Apărare, din cadrul MAPN, și de Institute for National Strategic Studies, din cadrul lui National Defense University, din Washington, DC. Deoarece la vremea respectivă CSAT nu dăduse încă publicității strategia de securitate națională a

României, nu aveam o bază solidă pe care să o interpretez și să încerc să trag concluzii. Un demers solid nu se putea face decît apelînd la cercurile de experți. Am adresat un set de 7 întrebări pe probleme generale de securitate la 5 grupuri de experți (senatori și deputați din cadrul comisiilor de apărare și de control al SRI din cele două camere ale Parlamentului; specialiști din cadrul Serviciului de Informații Externe; experți militari – ofițeri și civili – din cadrul Ministerului Apărării Naționale, Departamentul pentru Politici de Apărare; studenți de la Colegiul Național de Apărare; studenți de la Facultatea de Științe Politice și Administrative, Universitatea din București), compuse fiecare din cite 25 de persoane. La prima

Președintele Elfin între comuniști și naționaliști

întrebare – „pe o scală crescătoare de la 1 la 10, cum apreciați seriozitatea următoarelor riscuri de securitate la adresa României?” – se cerea evaluarea a 14 riscuri potențiale. 125 de experți au indicat drept principal risc de securitate la adresa României „situația politico-militară din Rusia”. Pe locul al doilea se situa „contrabanda cu droguri”, în timp ce pe locul al treilea se situa „staționarea Armatei a XIV-a în Transnistria”. Este semnificativ faptul că specialiștii occidentali prezenți la seminar au recunoscut, în urma discuțiilor privind aceste rezultate ale cercetării, că România nu aparține decît parțial Balcanilor. În sens strict geografic și strategic, Balcanii sînt zona de la sud de Dunăre: în cazul nostru, doar Dobrogea aparține acestei zone. România mai aparține la acești două zone: Europa Centrală și Europa de Sud-Est.

Iar marile riscuri de securitate vin în continuare din Răsărit.

În Rusia s-a inversat relația firească dintre militari și civili

În acest moment, singurul lucru bun care se mai poate întîmpla în Rusia este ca președintele Elfin să dizolve parlamentul (*Duma*), pentru a evita preluarea puterii de către comuniști și naționaliștii extremiști. Cînd lovitura de stat este singura soluție în calea alianței comuniști-fasciști, cu greu se poate considera că Rusia este o țară democratică. Demn de reținut este că aceste grupări radicale au sprijinul lor în cadrul

forțelor armate și al serviciilor de informații. De fapt, așa cum am demonstrat într-un studiu publicat acum vreo trei ani în *Sfera politică* (și care va apărea în curînd în volum, la editura *Polirom*), în Rusia s-a inversat relația firească (postulată de Clausewitz) între militari și civili, iar grupurile politice nu fac decît să exprime luptele dintre diferitele grupări militare și de informații. Lucrul acesta s-a reflectat în proiectul doctrinei militare a Rusiei (dacă îi întrebăm pe strategii noștri despre asta, habar n-au – eu am făcut-o deja, așa că mă puteți crede pe cuvînt), care de cînd a scandalizat mediile strategice și de *intelligence* occidentale zace pe undeva prin *Duma* pentru a fi aprobat în vremuri mai bune. Acel proiect era doar rezultatul unui compromis între moderați și conservatori duri; dacă Elfin pierde putere, nimic nu îi va putea împiedica pe conservatori să-și pună în aplicare planurile de reconfigurare a statutului Rusiei pe plan internațional. Dar despre intențiile Rusiei în ceea ce privește România și alte țări din „zona gri” este semnificativ răspunsul pe care l-a dat Elfin lui Clinton, cu ocazia recente vizite „de ajutor”: în ciuda nevoii disperate de ajutor din partea Occidentului, Rusia se opune în continuare extinderii NATO către Est.

Un document al lașității politice

Din păcate, recenta strategie de securitate a României rămîne același document al lașității politice și ambiguității, deoarece nu se pomenește nimic acolo despre pericolul pe care evoluțiile din Rusia le reprezintă pentru România. Este o diferență crucială între percepția pe care o au despre Rusia marile puteri occidentale și supraputerea americană, pe de o parte, și România sau alte țări din „zona gri”. Pentru occidentali protejați de cea mai formidabilă alianță politico-militară din istoria umanității, care a mai ieșit și învingătoare din Războiul Rece, Rusia nu este decît un risc de securitate. Pentru o țară ca România, mică și neprotejată, cu o experiență istorică de subjugare cu forța de către Uniunea Sovietică, de pierdere de teritorii, de pierdere a suveranității naționale, Rusia continuă să fie o amenințare de securitate.

Cei care socotesc altfel dau dovadă de inconștiență politică și de incompetență în materie de strategie de securitate. Așa s-a întîmplat recent în afacerea contractului cu *Bell Helicopters*: alianța monstruoasă care s-a împotriva acestui contract a cuprins, în afară de opoziția pedeseristo-peremisto-peunieristă, pe ministrul de Finanțe Dăianu, PD-ul (cu excepția lui Victor Babiuc, singurul competent în probleme de securitate și apărare din acel partid), presa isterizată, precum și categoria celor care pot fi numiți „ajutor de băgător de seamă”. În condițiile în care nu avem încă la dispoziție un raport al serviciilor de informații cu privire la cei care lucrează în continuare pentru serviciile succesoare ale KGB și GRU, cred că orice împotriva la întărirea capacității de apărare a României nu poate naște decît suspiciuni. De fapt, dacă ne gîndim bine, una dintre consecințele tergeriverșării reformei politice și economice din țara noastră este lipsirea bugetului național de resursele necesare pentru în-

treținerea unei armate competitive, la standarde NATO.

Cine a avut oare acest interes? Cum să interpretăm recenta reducere a bugetului armatei într-o perioadă cînd era clar că el trebuie mărit? Oare care mai sînt interesele naționale ale României? Să aibă o capacitate puternică de apărare sau să întreprină o clasă semiparazită, lumpenproletară, care nu știe altceva decît să aștepte ajutorul de la stat, pe banii noștri, și care blochează mereu reforma?

De fiecare dată în acest secol cînd România a trebuit să aibă o armată puternică, am eșuat lamentabil. În 1916, după doi ani de neutralitate, cînd se știa totuși ce ne așteaptă, cînd armata română a intrat în Transilvania pentru a reface unitatea națională, din cauza proastei înzestrări români au avut o mulțime de pierderi, iar apoi au fost puși în situația umilitoare de a fi fugăriți în propria țară de nemți, austro-ungari și bulgari. În 1940, cînd România a pierdut teritoriul imens în favoarea Ungariei horthiste, Bulgariei, Rusiei staliniste, armata română s-a retras fără să tragă un foc. În acel moment, legionarii au avut dreptate să-l acuze pe regele Carol al II-lea de trădare națională. Lipsa de forță militară de atunci și-a pus pecetea pe întreaga noastră istorie politică de atunci încoace. Numai așa a fost posibil să vină la putere mareașalul Antonescu și legionarii lui Horia Sima (agent controlat de SSI, conform unor documente publicate recent), iar pe tron să se urce regele Mihai. Antonescu a atras armata română într-o aventură tragică, după care regele Mihai le-a oferit sovieticilor o țară pe tavă, iar armata română nu s-a putut împotrivi niciodată *Armatei Roșii*. Nu cred în teoriile cu privire la caracterul circular al scurgerii timpului și nici în repetarea istoriei, dar ne-am simțit cu toții mai ușurați dacă am fi pregătiți pentru orice eventualitate. Este îngrijorătoare lipsa de luciditate și de precauție a actualei clase politice, mai ales într-o situație internațională aît de instabilă. De fiecare dată cînd politicienii democrați au dat greș, cei care au cules roadele au fost radicalii – autohtoniști sau cu sprijin de la răsărit.

(Subtitlurile aparțin redacției)

CITITORII DIN STRĂINĂTATE

se pot abona la revista „22” achitînd la redacție (Calea Victoriei 120) costul abonamentului sau depunîndu-l în conturile deschise la Banca Comercială Ion Tiriac – Sucursala Doamnei (menționînd CODUL SWIFT: CBITROBU);
(pentru dolari în contul 402400230030, pentru mărci în contul 402400230031, pentru franci francezi în contul 402400230035, pentru lire sterline în contul 402400230032, pentru franci elvețieni în contul 402400230033, pentru lire italiene în contul 402400230034) sau (pentru orice fel de valută) trimițînd un cec (money order) pe adresa: Revista „22”, Calea Victoriei 120, cod 70179, sector 1, București, România.

Pentru a nu se reține un comision foarte mare de către bănci, rugăm abonații cărora le stă în putință acest lucru ca plățile care se fac prin cec (nu virament) să se facă prin cecuri plătibile în SUA și exprimate în dolari SUA sau prin cecuri exprimate în mărci germane și plătibile în Germania.

	1 an	6 luni	3 luni
-Europa	80 \$	40 \$	20 \$
-occidentală	140 DM	70 DM	35 DM
și Israel:	500 FF	250 FF	125 FF
	140.000 LIT	70.000 LIT	35.000 LIT
	56 £	28 £	14 £
	100 CHF	50 CHF	25 CHF

-Ungaria, Polonia, Cehia, Slovacia, Slovenia

	40 \$	20 \$	10 \$
--	-------	-------	-------

-SUA, Japonia, Australia: 100 \$ 50 \$ 25 \$
sau echivalentul în orice monedă convertibilă.

Revista „22” anunță exclusivitatea difuzării sale în străinătate. Difuzorii de presă neautorizați de redacție (inclusiv RODIPET) vor trebui să răspundă conform prevederilor legale.

DIN SUMARELE VIITOARE

• **Interviuri cu ministrul de Interne, Gavril Dejeu, și cu ministrul Sănătății, Hajdu Gábor** • **Cazul universității în limba maghiară văzut de: Andrei Cornea, Daniel Vighi, Pompiliu Teodor, Enikő Magyar-Vincze, Dorin Teodorescu** • **Claudiu Secașiu: documente inedite despre participarea la actul de la 23 august 1944** • **Șerban Orescu: Legea secretului de stat** • **Mihaela Miroiu: „Antifeminism și conservatorism”** • **Catherine Durandin: „De la liberalismul pașoptist la ortodoxismul anilor ‘30”** • **Lucian Giurghescu despre diasporă și mituri** • **Creditele CEC pentru cumpărare de locuințe**

Redactor-șef: **GABRIELA ADAMEȘTEANU**
Redactor-șef adjunct: **RODICA PALADE**
Publiciști comentatori: **GABRIEL ANDREESCU**
ANDREI CORNEA

Grăfician: **DAN PERJOVSCHI**

Contabil șef: **ALINA CORBU**
Șef dep. marketing/distribuție: **MIRCEA VLAD IONESCU**
Asistent marketing/publicitate: **MIHAELA CUCU**
Șef departament Politic: **IULIAN ANGHEL**

Redacție: Răzvan Paul (politică, cultură), Alice Taudor, Mădălina Schlopu (social, cultură), Sandu Iordache (social, politic), Dan Hera (invățămînt, istorie)
Difuzare, abonamente: **Constantin Satalia, Alexandru Petrea;**
Secretariat: **Alina Matei**
Corectură, operare calculator: **Rodica Toader, Mara Ștefan, Aurelian Craiciu; Cătălina Floresca**
Casierie: **Mihaela Antonescu**
Responsabil de număr: **Mădălina Schlopu;**

Rubrici: **EMIL HUREZEANU, H.-R. PATAPIEVICI, DAN PAVEL, CRISTIAN FREDA, RADU CALIN CRISTEA, I. BOGDAN LEFTER** (comentarii politice); **ILIE ȘERBĂNEȘCU** (comentarii economice); **VLADIMIR TISHĂNEANU** (sociologia comunismului); **DAN C. MIHĂILESCU** (critică literară); **MARIANA CELAC** (viață urbană); **CLAUDIU SECAȘIU** (Arhive Secrete); **IRINA NICOLAU** („Cotidian și Sărbătoare”); **ALEX ȘTEFĂNESCU** („Întîmplări”); **IRINA COROIANU** (teatru); **N. RĂDULESCU** (DOBROGEA) (ecologie); **ANDRADA BURDALESCU** (PS – săptămîna pe scurt);

Consiliul consultativ „22”: **SORIN ALEXANDRESCU, SORIN ANTOHE, MIHNEA BERINDEI, ANA BIANDIANA, MIRCEA MARTIN, ȘERBAN ORESCU, ȘERBAN PAPAȘOSIEA, H.-R. PATAPIEVICI, MIHAI ȘORA, VLADIMIR TISHĂNEANU, ION VIȘANU**

Tipărit la RH PRINTING SRL, Tehnoredactare computerizată: „22”
Redacția și administrația: București, Calea Victoriei 120.
Tel 311.22.08, 314.17.76; Fax 311.22.08
e-mail: r22@r22.sfos.ro,
http://www.dntb.ro/22/

Număr apărut cu sprijinul
Fundației pentru o Societate Deschisă și
Fund for Central and East European Book Projects

ISSN - 1220-5761